

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова приймальної комісії
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

«12» травня 2022 р.

Анатолій ЦОСЬ

ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ
ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ОС «БАКАЛАВР»,
«МАГІСТР», ОКР «СПЕЦІАЛІСТ» ДЛЯ ЗДОБУТТЯ
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 034 КУЛЬТУРОЛОГІЯ
(освітньо-професійна програма – «Культурологія»)

ЛУЦЬК – 2022

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма фахового іспиту у формі комп'ютерного тестування з Культурології призначена для підготовки до вступу на навчання для здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 034 Культурологія. Відповідає змісту програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зазначеної спеціальності на факультеті культури та мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки, охоплює в повному обсязі основні категорії та поняття з курсу культурології. Питання програми передбачають з'ясування глибини засвоєних абітурієнтом знань, вмінь та їх практичного застосування. Програма містить тематичний виклад основних положень та проблем сучасної теоретичної культурології та історії світової та вітчизняної культури.

Програма фахового іспиту передбачає перевірку набуття особою компетентностей та результатів навчання, що визначені стандартом вищої освіти зі спеціальності 034 Культурологія для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Вступ на спеціальність 034 Культурологія другого (магістерського) рівня вищої освіти здійснюється на підставі заяв випускників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст». Вступники мають показати достатній рівень володіння матеріалом, вміння оперувати категоріальним апаратом культурології, обізнаність з відповідним полем фахової літератури.

Вступне випробування з культурології включає питання з основних професійно-орієнтованих дисциплін. Завдання відповідають кваліфікаційним вимогам до фахівця, підготовленого відповідно до напряму «Культурологія». Вступне випробування проводиться у формі комп'ютерного тестування вступника з членами атестаційної комісії, призначеної Головою приймальної комісії Волинського національного університету імені Лесі Українки.

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ

ТЕМА 1. КУЛЬТУРА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ.

Багатоманітність підходів до визначення культури. Мислителі античності про культуру. “Панїдея”, “мистецтво”, “культивування”, “громадянська цивілізація”. Християнський образ культури (Августин). Поняття культури в добу Відродження (Мірандола, Шекспір, Челіні).

Проблеми культури у працях просвітителів (Г. Гердер, Ф. Бекон, Р. Декарт, Б. Паскаль, Ж. Руссо, Вольтер). Культурологічні моделі І. Канта, Ф. Шіллера, Г. Гегеля. Культурологічна концепція М. Данилевського. “Філософія життя” Ф. Ніцше про культуру. Культурологічні концепції О. Шпенглера та П. Сорокіна.

ТЕМА 2. СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ КУЛЬТУРИ.

Загальні принципи сучасної теоретичної культурології. Культурантропологія. Філософія культури В. Дільтея і Г.

Зіммеля. Культурологічні концепції В. Віндельбанда і Г. Ріккєрта, М. Вебера і Е. Кассірера. Феноменологічна концепція культури Г. Гуссерля і М. Хайдеггера.

Культурологічні теорії З. Фрейда, К. Юнга та К. Леві-Строса. Структуралістична культурологія Р. Барта і М. Фуко. Західноєвропейські концепції “ігрової культури” (Й. Хейзінга, Х. Ортега-І-Гассет, Г. Гессе).

ТЕМА 3. СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ КУЛЬТУРИ.

Образ культури в світі. Культурний космос. Культура і людина. Культура як спосіб буття людини. Функції культури в суспільстві. Культура як тип соціальної пам’яті. Традиція та новація в культурному розвитку.

Проблема співвідношення масового та елітарного в культурі. Феномен «масової культури». Поняття «еліти». Культура як форма трансляції соціального досвіду. Функції культури в суспільстві. Співвідношення культури і цивілізації.

ТЕМА 4. МАТЕРІАЛЬНЕ І ДУХОВНЕ В КУЛЬТУРІ.

ЦІННІСНО-СМИСЛОВИЙ УНІВЕРСУМ.

Поняття матеріальної і духовної діяльності. Діяльність та спілкування. Ідеальне та реальне в культурі. Відносність матеріальної та духовної культури феноменів. Культура і духовність. Поняття “духовної реальності”. Цінності та смисли культурного буття. М. Бердяєв та С. Франк про “духовний космос” культури. Сміслові традиції в культурі.

ТЕМА 5. МАСОВЕ ТА ЕЛІТАРНЕ, НАЦІОНАЛЬНЕ І ГЛОБАЛЬНЕ В КУЛЬТУРІ.

Культура і творчість. Людина як культурний індивід та проблеми “духовної еліти”. М. Бердяєв, Є. Потебня і В. Липинський про особливості співвідношення масового та елітарного в культурі. Культура як творчість (творча діяльність). Проблема масовості культури. Співвідношення традиції та новаторства в культурі. Класове та загальнолюдське в культурі.

Національне і глобальне. Культура як форма (спосіб) реалізації творчих можливостей людини. Культура і виховання, збереження наступності та спадкоємності культурного розвитку.

ТЕМА 6. СВІТОГЛЯД ЯК СЕРЦЕВИНА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ.

“ГОРИЗОНТАЛЬНА” ТИПОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ.

Поняття світогляду та світоглядної орієнтації. Чуттєво-емоційна та розумово-логічна форми сприйняття та рефлексії світу і себе. Культура почуттів та культура розуму (логічне). Етос, ейдос, логос. Сутність міфологічної культури. Міф у сучасності (як емоційно-вольова підсвідомість). Природа релігійної культури та її місце в суспільстві. Релігія та буденна свідомість. Феномен віри в культурі. Генеза мистецтва: історія, теорія та проблема розвитку. Види і форми мистецтва і художньої творчості. Феномен естетичного.

Передумови та природа філософії як феномену культури. Скепсис, розум та вільнодумство. Сутність філософської проблематики. Наука як

феномен культури та її закономірності. Класифікація наук. Мораль і моральність в культурі. Моральні норми, їх походження і сутність. “Золоте правило моралі”. Етика. Соціальні форми буття культури. Правова і політична культура. Культура і етикет. Побутова культура.

ТЕМА 7. ІСТОРИЧНА (ВЕРТИКАЛЬНА) ТИПОЛОГІЯ КУЛЬТУР.

Проблема історичної типології культурного процесу (О.Шпенглер, А.Тойнбі, П.Сорокін, Л. Гумільов). Етногенез і культура. Історико-формаційна типологія культури (К. Маркс, Ф. Енгельс). Теорія культурно-історичних типів (М. Данилевський). Цивілізаційна типологія культури (О. Шпенглер, А. Тойнбі). Різновиди регіональної типології культури. Духовно-світоглядна типологія культур.

ТЕМА 7. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Дискусія про техніку та її значення для культури ХХ ст. Криза раціоналізму. Екологія і екологічна культура. Соціальна рівність як цінність в сучасній культурі. Українська соціокультурна ситуація. Проблеми національно-культурного відродження. Культура і проблеми саморозвитку особистості на зламі тисячоліть.

ТЕМА 8. ЗАГНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРВІСНОЇ КУЛЬТУРИ.

Проблема походження людини та її культури. Діяльність та спілкування як субстанція культурного розвитку. Матеріально-духовна творчість.

Основи сакралізації в первісному світі. Об’єкт природи і предмет культури. Залежність розвитку варіантів первісних культур від природних факторів. Житло, знаряддя праці та зброя людей старокам’яного (палеоліт) та середньокам’яного віку (мезоліт). Типи житла: шалаш, землянка, шатер, чум, юрта, житло з кісток тварин, мегаліти...

Розвиток кам’яних знарядь праці: типи зброї та їх диференціація. Заняття та промисли первісних людей.

“Неолітична революція” та перехід до землеробства і скотарства. Культурологічне значення переходу до виробничої діяльності. Осілий спосіб життя перших землеробів та демографічний вибух. Соціопсихологічні наслідки переходу до осілого способу життя.

Виникнення перших поселень і міст. Ознаки міської культури. Виникнення неодномірності розвитку культури первісних етносів.

ТЕМА 9. ДУХОВНА КУЛЬТУРА ПЕРВІСНОГО СВІТУ.

Сакралізація предметів праці та людських стосунків і виникнення елементів духовного життя. Емпіричний досвід і магія. Сутність магізму. Магія як практична дія та як перша форма самоусвідомлення.

Традиції та звичаї у первісному колективі. Обрядова культура первісних людей. Магічний та ритуальний зміст перших первісних танців, наскального живопису, скульптури. Обряди ініціації. Шлюб і шлюбна культура в первісному світі. Шлюбна та сімейна магія. Приворотна магія. Симпатична магія та її значення в духовній культурі. Контагіозна і

гомеопатична магія та магічне світосприйняття. Поява магів, чаклунів, царів-жреців та їх соціокультурне значення.

Поява перших проторелігійних культів. Культ природи та первісний тотемізм. Екстраполяція визначень роду та первісний анімізм. Одухотворення та обожнення світу та первісний фетишизм. Культ материнства. Погребальна культура та уявлення про душу.

Перші землеробські культу. Культ родючості та творчої сили природи. Перші проторелігійні системи та пантеони богів. Образ бога в первісній культурі. Жертвоприношення та молитва. Поява храмів та храмової культури. Синкретизм первісної культури та значення її розвитку.

ТЕМА 10. ПРОТОМИСТЕЦТВО ПЕРВІСНОГО СВІТУ.

Зародки естетичних уявлень та їх невідривність від первісного ритуального магізму. Виникнення перших форм музичної культури. Ритуальні та побутові пісні. Мистецтво ритуально-святкового танцю та їх різновидності.

Мистецтво градобудівництва періоду неоліту та бронзової доби. Місто як осередок життя та центр общини. Храмова архітектура. Виникнення гончарного мистецтва. Типи і види гончарних виробів та їх декору.

Печерний живопис епохи палеоліту: натуралізм і магічні функції. Скульптурні зображення звірів, людей і рослин. Фігурки матері-покровительки роду. Перші культові споруди: менгіри та дольмени. Поява ливарництва і ковальства. Металеві знаряддя праці та зброя. Поява ремесел в містах. Ковальство, зброярство, ювелірне мистецтво, мистецтво декоративно-прикладне.

Розпад синкретичної культури первісного світу та поява мистецтва, релігії, ідеології, політико-правової культури.

ТЕМА 11. СОЦІАЛЬНА КУЛЬТУРА ПЕРВІСНОГО СВІТУ.

Родова система соціального устрою та проблема її походження. Рід, сім'я як основа та осередок культурного співжиття. Екзогамна система організації роду. Проблема чисельності роду на різних етапах людської історії.

Перехід до землеробства і скотарства і осілий спосіб життя. Трансформації роду. Виникнення сусідсько-родової землеробської людини. Становий та кастовий поділ у розвиненому родовому суспільстві. Виникнення стану (касти) жреців. Кастовий устрій – воєнна організація. Стан воїнів та його місце в соціальній системі протоміста. Цар-жрець і поява системи влади. Цар-жрець як втілення магічних та творчих сил общини. Значення концентрації авторитету влади в одних руках. Перехід до монархічного правління.

Виникнення держави та її значення. Ознаки держави. Піраміда влади та організації суспільних землеробських робіт. Виникнення рабства.

Кінець родово-племінного “комунізму” та перехід до цивілізації. Своєрідний характер соціального розвитку скотарсько-кочових етносів.

Соціальний устрій та кастова система “воєнної демократії” та її значення в історії культури.

ТЕМА 12. КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОЇ МЕСОПОТАМІЇ.

Поняття культури Стародавнього Сходу та його характерні ознаки. Східна деспотія та азіатський спосіб виробництва.

Культура стародавнього Шумеру. Міста та іригаційні системи перших месопотамців. Міфологія та культу Шумерів. Культура Аккаду і Вавилонії. Поява писемності та її значення. Клинопис та ідеографічне письмо. Історія розшифровки клинопису. Вавилонська література. “Епос про Гільгамеша”. Міф та епос. Особливості розвитку Північного Дворіччя. Ассірійська імперія як перша форма “світової держави”. Соціальна та законодавча культура вавилоно-асірійських правителів. Ассірійські літописи. Перша бібліотека.

Храмова архітектура Вавилоні та Ассирії. Монументальне мистецтво. Значення культури стародавнього Дворіччя для розвитку цивілізацій.

ТЕМА 13. КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ.

Особливості соціально-політичного та економічного розвитку Єгипту. Періодизація історії Єгипту. Організація влади в єгипетському суспільстві. Культ фараона. Особливості жрецької касты та її влада. Жреці як носії знання та обрядового життя.

Градобудівництво та архітектура Стародавнього Єгипту. Єгипетські піраміди як пам’ятник Давнього царства. Загадки пірамід. Храми та храмова культура. Храми як осередки знання.

Єгипетська писемність. Розшифровка єгипетських ієрогліфів. Демотичне письмо. Папіруси. Фрески на стінах храмів.

Релігійні культу Стародавнього Єгипту. Заупокійний та погребальний культури. Культ Сонця і культ фараона. Спроба релігійних реформ Аменхотепа IV.

Художня література і протофілософія Єгипту. “Повість про Синуххета”, “Казка про двох братів”. Релігійний скепсис у літературі.

Наукові знання та їх містифікація жрецькими в Єгипті. Медицина, астрономія, астрологія, математика, інженерна справа. Громадянська архітектура. Планування міст. Рельєф та кругла скульптура. Поява портретної скульптури. Портрет Нефертіті. Живопис Єгипту. Умовний стиль настінного та папірусного живопису. Декоративно-прикладне мистецтво Єгипту.

Музика і танці Єгипту. Зародки театральних вистав. Загальне значення і роль культури Єгипту в розвитку античної і всієї європейської культури.

ТЕМА 14. КУЛЬТУРА СІРІЇ, ФІНІКІЇ, ПАЛЕСТИНИ ТА ІРАНУ.

Культура східних деспотій в Середній Азії. Нововавилонська держава. Країни Східного Середземномор’я. Міста-держави Сирії та Фінікії. Фінікійське мореплавство та піратство-торгівля. Колонії фінікійців. Карфаген. Фінікійська писемність та винайдення алфавіту.

Історія культури Ізраїльсько-іудейського царства. Іудейська релігія і міфологія. Поява Біблії (Старого Завіту). Книги Буття, Царств, Пророків. Біблія як пам'ятник культури. Міфологічне значення Біблії. Протофілософія "Еклезіасту". Лірика "Пісень Соломона".

Архітектура Іудеї. Іерусалимський храм. Культурна політика Соломона. Синкретичний характер культури Східного Середземномор'я.

Загальне значення культури Сирії, Палестини та Фінікії.

Культура Стародавнього Ірану. Арійські племена та їх міфологія. Релігійне вчення Авести. Дуалістична віра та особливості зороастрійських культур. Іранський магізм. Культура держави Ахеменідів. Соціально-політична організація Персидської держави. Деспотія і сатрапії.

Архітектура і скульптура Персії. Скульптурно-архітектурні ансамблі палаців Суз та Персополя.

ТЕМА 15. КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ.

Культура Харапської цивілізації. Міста та міська архітектура. Скульптура та живопис. Прихід індоаріїв та формування індоарійської культури. Веди та їх міфологія. Релігія арійців. Протофілософія "Бхагаватгіти". Вчення веданти та його релігійно-міфологічна характеристика. Філософія чарвака. Релігія розвиненого індуїзму.

Кастовий устрій Індії та проблема держави. Храмова архітектура Індії: ступи та печерні храми. Скульптура та рельєфи.

Писемна культура Індії. Епос. "Махабхарата" і "Рамаяна". Культура Ланки. Фресковий живопис Аджанти.

Виникнення та поширення буддизму. Буддизм як філософська система. Розвиток буддійської храмової архітектури та скульптура. Загальне значення розвитку індійської культури.

ТЕМА 16. КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ.

Формування держави в періоди Шань-Інь, Чжоу, Чжаньго, Хань. Соціальний розвиток китайського суспільства та розвиток бюрократичної державності. Філософська культура Китаю. Конфуціанство та даосизм. Буддизм в Китаї.

Релігійні культ Стародавнього Китаю. Культ предків та духів природи. Епічні цикли про героїв.

Писемність Китаю та література. Хроніки та життєписи. Архітектура та скульптура Китаю. Велика Китайська стіна. Храмова архітектура. Багатоярусні палаци. Декоративно-прикладне мистецтво Китаю.

Загальне значення історії культури країн Стародавнього Сходу та їх вплив на розвиток європейської культури.

ТЕМА 17. ВСТУП В ІСТОРІЮ КУЛЬТУРИ АНТИЧНОСТІ.

Поняття античності та її історико-географічні рамки. Періодизація античної культури. Структура духовної культури, античність. Філософія, мистецтво, міфологія і релігія Греції, Риму.

Античний світ та Схід. Проблема походження античної культури. Специфіка розвитку культури в Середземномор'ї. Античний спосіб виробництва та античне рабство. Феномен античного громадянства та соціально-політичного устрою античної общини. Античний поліс та східна деспотія. Формування людської індивідуальності як фактор культурного розвитку.

Процес формування державно-правових відносин: від варварства до цивілізації.

ТЕМА 18. ЕГЕЙСЬКА КУЛЬТУРА (КРИТО-МІКЕНСЬКА КУЛЬТУРА).

Артур Еванс та його розкопки на Криті. Скарби Кносського палацу-лабіринту. Фест, Тіра та інші пам'ятки Мінойської культури. Періодизація Егейської культури. Мінойський Крит в легендах давніх греків.

Архітектура та живопис Криту. Фастський диск та проблема найдавнішого європейського письма. Релігійні та культово-общинні уявлення Крито-Мінійської доби.

Санторінська катастрофа та загибель Критської культури. Заселення Балканського півострова та Егейського моря індоевропейськими племенами. Стародавні ахайці та їх культура. Культура “народів моря”. Розвиток мореплавства та морської торгівлі-пірантства. Виникнення грецьких міст. Культура Мікен, Тірінфа, Афін. “Воєнна демократія” та формування влади царів-басилевсів. Мистецтво Мікенської Греції та його зв'язок з передньоазіатським мистецтвом.

Воєнна експансія “народів моря” та вторгнення дорійських племен на Балкани. Загибель Мікенської культури.

ТЕМА 19. КУЛЬТУРА АРХАЇЧНОЇ ГРЕЦІЇ.

Суспільно-політичний устрій дорійських племен. Культура темного періоду. Формування Спартанської та Афінської держави. Боротьба аристократії в грецьких полісах. Становлення полісного устрою Греції та формування полісного громадянства. Колонізація та експансія грецької архаїчної культури. Регіони еллінського світу в УІІІ-УІІ ст. до н.е.

Мистецтво Архаїчної Греції. Архітектура та скульптура, поява писемності. Формування епосу. Гомер та Гомерівський епос. Поезія та музика архаїчного періоду.

ТЕМА 20. АНТИЧНА МІФОЛОГІЯ.

Поняття міфу. Міфореальність, міфосприйняття, міфологеми. Психологічні особливості міфології. Міфологія як перша історична форма світогляду і самосвідомості. Синкретизм міфологічного світосприйняття

Структура класичної грецької міфології. Два рівня міфології. Хтонічна зооморфна міфологія матріархату. Антропоморфна міфологія Олімпійського періоду. Сутність образів богів та стихій в міфологічному відображенні.

Космогонія та теогонія за грецькими міфами. Космогонія Гесіода. Теогонія та міфологічні образи у епосі Гомера. Діяння богів та подвиги героїв.

Цикли грецької міфології. Тезеїв цикл, цикл Геракла, Троянський цикл, цикл Богів, Персея, Фіванський та інші.

Образи богів та героїв в поемах “Іліада” та “Одісея”. Естетика давньогрецької міфології. Прекрасне і блага. Поетика та композиційна гармонія поем Гомера. Виховне значення міфології та епосу в історії Давньої Греції.

ТЕМА 21. РЕЛІГІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ.

Хтонічні вірування давніх греків. Пережитки первісних культів (тотемізму, анімізму та фетишизму) в міфологічній проторелігії. Формування олімпійського пантеону богів. Історія про “богоборчесь”. Культ Зевса і Гери. Культ Аполлона. Культ Посейдона. Культ Діоніса. Культівово-територіальні особливості релігії Греції. Культ Афіни в Аттиці.

Пережитки матриархальних уявлень у релігійній свідомості. Соціально-світоглядне значення образів олімпійських божеств. Уявлення про неблаганну долю-Логос.

Культівовий обрядність у Стародавній Греції. Жертвоприношення та молитви, процесії та піснеспіви. Релігійні свята та містерії. Виникнення і розвиток театру як явища релігійного життя греків. Олімпійські змагання як релігійний ритуал.

Храми і жреці в Стародавній Елладі. Загальногрецькі релігійні центри. Дельфи та дельфійський оракул.

Погребальні культи та уявлення про смерть у греків. Релігійні уявлення орфіків. Пантеїзм найдавнішого матеріалістичного світогляду.

ТЕМА 22. ФІЛОСОФСЬКА КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ.

Передумови виникнення античної філософії. Філософія як перша форма теоретичної самосвідомості та форма індивідуального вільнодумства в Греції. Античне громадянство та проблема свободи. Сім мудреців давнини та їх афоризми. Ейдос, Етос і Логос – три кити античної філософії.

Філософія Мілетської школи. Фалес, Анаксимандр та Анаксимен та проблема начала в натурфілософії. Філософська діалектика Геракліта Ефеського. Душа як метаморфоз вогню.

Вчення Піфагора про число. Виникнення і розвиток нумерології. Вчення про перевтілення душ. Філософія Елейської школи. Вчення про буття та множинність Парменіда. Світоглядна і культурологічна сутність апорій Зенона Елейського. Антиміфологічна філософія Ксенофан. Вчення про космічний круговорот Емпедокла.

Початок філософії в Афінах. Атеїзм Анаксагора. Філософські принципи софістів. Вчення про людину та її свідомість Протагора.

Життя та філософська етика Сократа. Діалогіка Сократа та її світоглядне значення. Вчення про “Даймоній” та філософське самопізнання. Початок “софійної” філософії.

Філософія Платона. Вчення про ідеї, їх ієрархію та систему. Критика чуттєвого знання. Світова душа та Світовий дух. Вчення про математичний та анамнезіс. Еротична концепція естетичного сходження. Соціально-політична утопія Платона. Платонівська Академія.

Атомізм Левкіппа та Демокріта. Вчення про причинно-наслідковий характер всезагального зв'язку. Детермінізм та проблема свободи.

Енциклопедична діяльність Аристотеля. Логіка та методологія Стагіріта. Вчення про 4 першопричини світу. Поняття “ентелехії”. Вчення про душу та її різновиди. Матерія та форма. Категорії мислення як “чисті форми”. Бог як “форма всіх форм”. Етика та соціологія Стагіріта. Школа Аристотеля (Лікей) та її культурологічне освітнє значення.

Загальне світове значення і розвитку античної грецької філософії.

ТЕМА 23. ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ.

Естетичні поняття та цінності Стародавньої Греції. Пластичність та утилітаризм грецького мистецтва. Античний Космос в образно-чуттєвому світобаченні. Єдність жанрів та видів грецького мистецтва.

Антична література. Лірика, Алкей і Сапфо. Меліка, хорова лірика, гімнічна поезія, Елегія. Архелокх, Анакреонт, Іовик, поезія Піндіра і Вакхоліда.

Історія античного театру. Основні центри театрального мистецтва. Структура театрального дійства. Виникнення архітектурних елементів театру. Грецька трагедія Есхіла, Софокла, Евріпіда. Антична комедія як соціальне і естетичне явище. Арістофан. Грецька сатирична драма.

Мистецтво танцю. Ритуальні та побутові танці. Багатоманітність жанрів хореографічного мистецтва. Мистецтво пантоміми.

Музична культура Греції. Музичні інструменти. Поняття триєдиної хорі. Античний музичний лад. Поняття античного канону.

Грецьке мистецтво пластики і архітектури. Храмова архітектура. Стили грецьких храмів. Градобудівництво в Елладі. Основні центри архітектури Греції. Архітектура Олімпійського комплексу. Архітектура Афін. Храм Артеміді Ефеської.

Скульптура та принципи пластики. Мирон, Полікрат, Пракситель. Творчість Фідія. Зевс Олімпійський – одне з чудес світу. Скульптурний ансамбль Афінського Акрополя.

Естетичне відношення до світу як феномен грецької образотворчої культури. Платон про виховне значення музики та театру.

Історико-культурне значення грецького мистецтва.

ТЕМА 24. ДУХОВНА КУЛЬТУРА ЕЛЛІНІСТИЧНОГО СВІТУ.

Поняття еллінізму та його культурно-історичне значення. Синкретичний та еклектичний характер елліністичної культури.

Соціально-психологічний клімат еллінізму. Ідеологія демократизму та східний деспотизм. Космополітизм елліністичного світогляду.

Вплив релігійно-філософської думки Сходу на грецьке суспільство релігій еллінізму: неоднорідність, розквіт східних культів: містицизм, магія.

Філософія еллінізму. Досократична натурфілософія, розвиток “елістемної” традиції. Філософія Епікура. Етика епікуреїзму. Філософський кінізм. Філософія стоїцизму. Вчення про душу і зміщення акценту на етичну проблематику. Проблеми доброчинності і свободи.

Античний скептицизм. Агностики. Софістика. Принципи “афасії” та “атараксії”.

Наука еллінізму. Розвиток географічних уявлень. Подорож Піфея та Неарха. Картографія еллінізму. Географія Страбона. Карта землі Ератосфена. “Начала” Евкліда і оформлення геометрії в науку. Геліоцентрична космологія Арістарха Самоського. Розвиток математики та астрономії.

Розповсюдження передової матеріальної культури: розвиток градобудівництва, фортифікаційної справи, воєнного мистецтва.

Мистецтво еллінізму. Лісіпп та портретна скульптура. Скульптура композицій. Монументальна скульптура і архітектура. Колосс Родоський та Олександрійський маяк. Музейон в Александрії та розвиток книжної справи.

Розвиток історичної науки. Біографічний жанр літератури. Театр та драматургія еллінізму. Розповсюдження побутової драми та побутової комедії.

Соціальні утопії еллінізму. Ідея “гомоноїї”. Проза Ямбула, Діодора. Новітній епос в творах Аппологія Родоського “Аргонавтика”..

Північне Причорномор’я в період еллінізму.

ТЕМА 25. СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА КУЛЬТУРА РИМУ.

Стародавня римська община. Принцип “цивітас” та суспільно-політична ідеологія. Громадянство та статус в римській общині. Патрони і клієнти. Перемога демократії і створення Республіки. Структура республіканського правління.

Свобода як римська загальносоціальна цінність. Свобода римського народу як рівність всіх перед законом. Свобода і економічна незалежність. Основні принципи римського права. Свобода як свобода від царів. Влада і народ.

Воєнна організація Республіки та її роль в розвитку політико-правової культури.

Патріархальність римської сім’ї. Розвиток шлюбних відносин та сімейного права.

Експансіонізм самосвідомості римлян та ідеологія “Вічного міста”. Ідеологія “богообраності” римського народу.

Патріархальний побут та моральні доброчинності римської общини. Цицерон про пріоритети та проблеми римського права.

ТЕМА 26. РЕЛІГІЯ ТА МІФОЛОГІЯ РИМУ.

Розвиток найдавніших релігійних уявлень. Культ природи. Культ дерев. Пережитки тотемізму та фетишизму. Лари як найдавніші божества. Культ домашнього вогнища. Культ “фамілії”. Культ Васти як священного вогнища, осередку Риму.

Історія міста як джерело міфу. Міфологізація історії у римській ідеології. Герої старожитностей та їх ідеологічне значення.

Храми та громадські святині Риму. Жреці та організація релігійного культу. Релігійні свята та ритуали. Класичний пантеон Риму та запозичення грецької міфології. Римська релігійна політика в провінціях. Нові свята та їх ідеологія. Значення гадань (ворожби) в суспільному житті. “Релігія народу” та боротьба з нею. Філееллізм.

ТЕМА 27. ФІЛОСОФІЯ І ЕТИКА РИМУ.

Особливості філософської свідомості Риму. Пріоритет соціально-політичного консерватизму. Елліністична філософія у Римі.

Епікуреїзм у Римі. Гедонізм та вульгаризація етики Епікура. Вчення Філодема. Філософія і етика Тіта Лукреція Кара.

Особливості римського стоїцизму. Філософія і етика Панеція. Матеріалістична натурфілософія та релігійний містицизм Посідонія. Філософія і етика Луція Аннея Сенеки. Свобода волі та проблема щастя в філософії Епіктета. Філософія як втішення та атараксія у вченні Марка Аврелія. Поняття мелоса та божественної розумності сущого.

Римський скептицизм. Тропи відносності у філософії Енесідема Кноського. Емпірична методологія Менадема і Секста Емпірика.

Філософська еkleктика Марка Туллія Цицерона. Вчення про приватну власність та його значення.

Ідеологія іудаїзму в Римській імперії. Філон Александрійський і генезис філософії об’явлення. Елліністичний алегоризм у трактуванні біблійських текстів.

Філософія неоплатонізму в імперії. Принцип тотожності буття та мислення в філософії Плотіна. Вчення про Єдине та три субстанції. Етика і філософія Порфірія. Сирійська і Афінська школи неоплатонізму. Філософія Ямвліха і Прокла Діадоха. Занепад античної філософії та її загальне значення.

ТЕМА 28. НАУКА І МИСТЕЦТВО РИМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.

“Книжне знання” в Римі. Місце науки в системі культурних цінностей. Світоглядні особливості римської науки: пізнаючий розум у природній гармонії. Споглядальні та емпіричні знання. Фізика, етика і логіка як науки. Риторика і юриспруденція.

Медицинні знання. Вплив елліністичних концепцій зцілення. Герофіл та Ерасістрат, школи лікарів-догматиків та емпіриків. Методики і пневматики. Хірургія в Римі.

Міське будівництво в Римі. Система комунікацій та розбудова доріг. Мости і акведуки. Воєнно-інженерне мистецтво. Механіка та математика в Римі.

Література Римської Республіки. Поезія у школах грецького зразка. Римський фольклор. Рання римська література. Анналі. Фабій Піктор. Грецька мова /койне/ як основна мова ранньої римської словесності. Творчість Лівія Андроніка. Псевдоісторична проза: "Пунічна війна" Невія та "Літопис" Еннія. Панегірична поезія II ст. до н.е. Політична епіграма Періоду Громадянських війн.

Драматичне мистецтво і його місце в суспільному житті. Функції театру в Римі. Грецька драма на римському ґрунті. Теренцій та Плавт.

Розквіт латинської прози I ст. до н.е. Листи та промови Ціцерона. Поява жанру описів. Пліній Старший.

Епічна поезія та сатира. Філософська поема "Про природу речей" Лукреція. "Записки про галльську війну" Цезаря.

Джерела та специфіка пластичного та архітектурного мистецтва Риму. Мистецтво етрусків. Становлення римської архітектури та скульптури. Римський форум та його архітектура. Храми Риму. Архітектура Помпей.

Портретна скульптура і живопис та їх естетичні канони.

ТЕМА 29. РЕЛІГІЙНА, ХУДОЖНЯ ТА ОСВІТНЯ КУЛЬТУРА РИМСЬКОЇ ІМПЕРІЇ.

Релігійна політика римських Цезарів. Культ божественного імператора та його соціально-психологічні наслідки. Посилення впливу східних культів. Культ Діоніса та мітраїзм в Римі. Культ Кібели та Аттіса. Культ Серапіса та Ізиди. Розповсюдження магії та астрології, спіритизму та чаклунства. Мессіанські та есхатологічні настрої в римо-елліністичному середовищі.

Архітектура Риму періоду імперії. Золотий палац Нерона. Амфітеатр Клавіїв /Колізей/ як шедевр римської архітектури. Форум Траяна. Храми та мавзолеї епохи Адріана. Терми та їх місце в суспільному житті.

Містобудівнича та шляхобудівнича політика імператорів.

Система освіти в Римській імперії. Суспільне виховання та початкова освіта. Літературно-естетичний характер навчання в римських школах.

Риторика I-II ст. н.е. Місце ораторів в суспільному житті. Публічні школи риторики та діяльність Марка Фабія Квінтіліана. Лукіан з Самосати та його сатиричні діалоги.

Розвиток історичної науки та географії. Прославлення цезарів. Веллей Патеркул та Курцій Руф. "Анналі" Тацита як історичний твір. Історіографія Светонія.

Біографічна творчість Плутарха та її культурно-світоглядне значення. Географія та історія в творчості Аппіана. Діоген Лаєрський та поява історії філософії.

Розвиток романтичного жанру в літературі імперії. "Сатирикон" Петронія як пародія на грецьку літературу. Реалізм та гумор в творчості Луція Апулея /"Золотий віслик"/.

Розповсюдження поезії в елітарному середовищі. Елітарний епос в творчості Лукана, Валерія Флакка, Стація. Сатира та байка в імперії. Побутова іронія Валерія Марціала. Соціальна сатира Доціма Юнія Ювенала.

Місце театру в імперському Римі. Трагедії Сенеки, Матерна. Розповсюдження комедійного жанру та міміків. Трагічна пантоміма.

Видовища та розваги, свята та їх роль в суспільному житті Римської імперії.

ТЕМА 30. КРИЗА АНТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ВИНИКНЕННЯ ХРИСТІЯНСТВА.

Загальні риси кризових явищ в культурі пізньої античності.

Еклектизм та синкретизм філософії, занепад мистецтва, освіти і моралі. Соціальний гніт в імперії. Національне та релігійне гноблення в провінціях. Антична цивілізація та рабство.

Месіанські настрої в античному світі та біблійські пророцтва. Зростання впливу східних культів богів-спасителів, магії та чаклунства.

Життя та проповідь Ісуса в Галілеї та Єрусалимі за біблійськими джерелами. Склад джерел за проблемами генези християнства та проблема історичності євангельських оповідей.

Моральне вчення Ісуса Христа та його загально-культурне значення. Світоглядний зміст моральних заповідей християнства. Загальнолюдські принципи християнської духовної культури. Есхатологія початкового християнства. Християнське пізнання та самопізнання.

Перші місіонери та проповідники християнства. Діяльність апостола Павла та початок проповіді християнства серед неіудеїв /інтернаціоналізація Христової віри/. Загальнолюдський характер павлінізму та передумови широкого розповсюдження вчення Христа в імперії.

Епістолярний спадок апостолів як культурно-історичне джерело. Програма розвитку християнства. Зародження церкви як компроміс християнських принципів з реаліями старої культури. Загальне значення виникнення та поширення християнства: зміна типу культури.

ТЕМА 31. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЄВРОПИ.

Історико-географічні умови становлення і розвитку Середньовічної культури. Поняття Європи як соціокультурного регіону.

Історична періодизація та хронологія розвитку Європейської середньовічної цивілізації. Сутність поняття «Середньовіччя». Середні віки та їх місце у розвитку та конституванні Європейського соціокультурного простору.

Теоцентризм як загальна характерна риса та змістовний алгоритм розвитку середньовічної культури Європи. Теократизм соціального ладу та

проблема становлення та значення феодального ладу у історії культури Європи.

Поняття «Захід» і «Схід» стосовно культури Європейського Середньовіччя. Зміст понять «Західна Європа» і «Східна Європа» у культурологічному контексті. Місце культури Київської Русі у розвитку цивілізації середньовічної Європи. Проблема взаємозв'язку та взаємовпливу культур Середньовічної Європи та Близького Сходу у контексті розвитку Європейської цивілізації.

Проблема переходу до культури середньовіччя. Відносність історичної та цивілізаційної періодизацій. Поняття «маргінальної культури» стосовно середньовічної цивілізації.

ТЕМА 32. ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ РАНЬОГО ХРИСТІЯНСТВА. ВИНИКНЕННЯ ПАТРІСТИКИ.

Ідейна боротьба у Римській Імперії II-IV ст. н. е.: гоніння на християн: причини та наслідки; розповсюдження християнства і становлення єпископальної церкви; апокрифічна література раннього християнства; гностицизм і маніхейство як ідейні суперники християнства. Християнська ідея і антична філософія: філософія Філона Олександрійського; рання апологетична література /Юстин, Татіан /; теологія Квінта Тертуліана; олександрійська богословська школа /Клімент і Оріген/.

Християнство у IV-VI ст.: перемога і боротьба з єресьми: Едікти Константина та офіційне визнання християнської церкви; Нікейський Собор: прийняття символу віри. Аріанство та "афанасіївська віра"; Сутність "тринітарних" та "христологічних" дискусій; Юліан Апостат та спроба реанімації язичництва; ранньохристиянські єресі: донатизм, несторіанство, пелагіанство, монофізитство, християнські теологи IV-V ст.; остаточна перемога християнської ідеології та заборона античної філософії /Феодосій та Юстиніана/.

ТЕМА 33. ФІЛОСОФІЯ ТА ТЕОЛОГІЯ АВРЕЛІЯ АВГУСТИНА.

Передумови та джерела виникнення філософської патристики. Життя та діяльність Августина. Теологія Августина: Бог і світ. Провидіння і дійсність. Вічність та час в онтології Августина.

Етика та теодицея Аврелія Августина: добро і зло; причини існування зла; гріховність та божественна благодать; християнський аскетизм.

Людина як унікальна та неповторна особистість: душа, пам'ять, думка, воля. Свобода волі, співвідношення віри та розуму в августиніанстві: пізнання Бога як любові; пріоритет віри над розумом; вчення про надприродне озаріння.

Суперечність науки та мудрості в гносеології Августина. Моральна особистість у її історії. Філософія історії Августина.

ТЕМА 34. ІДЕЙНА БОРТЬБА В ІТАЛІЇ (кін. V- сер. VI ст). ЕТИКО-ФІЛОСОФСЬКА ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ТВОРЧІСТЬ БОЕЦІЯ.

Ідейно-політична боротьба в Італії в VI ст. Життя та діяльність Боеція. Освітня концепція Боеція. Платон та Аристотель у християнській філософії Боеція. Розум та віра.

Етико-моральна концепція Боеція: філософське втішання; поняття істини, мудрості та обов'язку.

ТЕМА 35. ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНА КУЛЬТУРА ВІЗАНТІЇ.

Загальна характеристика духовної культури Візантії раннього Середньовіччя: церква та єресі, перша схизма /VI ст./; віросповідні догмати православної церкви; розвиток освіти та наукових знань.

Філософська думка Візантії: загальна характеристика східної патристики: античний традиціоналізм, об'єктивний ідеалізм; ідейна теологічна боротьба, християнський і елітарний характер та імперський централізм.

Неоплатонізм та християнська ідеологія: Александрійська богословська школа /Клімент та Оріген/; інтерпретація неоплатонізму в християнському дусі Василієм Великим; теологія, онтологія та вчення про церкву Григорія Нісського.

Філософське осмислення християнського світу у творах Псевдо-Діонісія Ареопігита: містицизм "Ареопігитик" /деперсоналізація Бога/; пантеїстичний креаціонізм у теорії пізнання; вчення про соціальну ієрархію.

Філософія та теологія Максима Сповідника та Іоанна Златоуста.

ТЕМА 36. ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА ВІЗАНТІЇ.

Особливості та світоглядні засади візантійської художньої культури.

Візантійська художня культура V-VII століть: розквіт мистецтва і літератури за часів правління Юстиніана /храм Софії в Константинополі, равенські мозаїки, гімнографія/; розробка теорії сакрального мистецтва в працях візантійських богословів. Псевдо-Діонісій Ареопігит. Мистецтво іконоборчого періоду /VIII-IX ст./

Пізнньовізантійська художня культура: протистояння гуманістичних та ісихастських традицій.

Загальна характеристика літератури Візантії IV-VI століть: спадкоємність і парадокси.

Християнська література передвізантійських апокрифів III-IV ст. Панегірик Григорія Чудотворця. Літературна творчість Мефодія Патарського і Евсевія Кесарійського. Жанр візантійського "Житія". "Житіє Антонія" Афанасія Олександрійського.

Літературна творчість імператора Юліана Апостата. Автобіографічний жанр ранньої Візантії в особі Ліванія Антіохійського.

Літературна творчість "Каппадокійського гуртка": Філософська поезія Фемістія та Гімерія; проповідницька діяльність Василя Кесарійського; поезія Григорія Назіанзіна; християнські гімни Сінесія Кіренського; епіграматична поезія Паллада.

Риторична проза Іоанна Златоуста. Епічна поезія Нонна Панонополітанського, Трифіодора, Мусея, Прокла Діадоха.

Поезія Юстиніанової доби: творчість Павла Сілентіарія; Акафіст Романа Солодкоспівця; поезія Григорія Пісиди.

ТЕМА 37. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ІДЕОЛОГІЯ РИМСЬКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ.

Римська церква у V-VII ст. Причини виникнення папства: занепад Римської імперії та становище церкви у V-VII ст.; латинський Захід та його релігійно-культурні особливості у VI-VII ст.; діяльність Григорія Великого та становлення суспільної діяльності церкви; розвиток монастирського життя. Статут Бенедикта Нурсійського.

Християнізація Заходу у VII-VIII ст.: особливості навернення у християнство “варварських” народів; будівництво та організація парафіяльної церкви. Діяльність Мартіна Турського; боротьба католицизму та аріанства у місіонерській діяльності; християнізація франків; особливості християнства в Ірландії та англосаксонських королівствах. Римські та ірландські місіонери.

Папсько-франкський союз та утворення папської держави: англосаксонська місіонерська діяльність у VIII ст.; становище та політика папського престолу. “Піпіновий дар”.

Віросповідні догмати римсько-католицької церкви.

Церква в Каролінгській імперії. Реформи Каролінгів та утвердження суспільно-церковного ладу.

ТЕМА 38. КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ РУХ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ «ТЕМНИХ ВІКІВ». КАРОЛІНГСЬКИЙ «РЕНЕСАНС».

Соціально-політична та ідеологічна роль римсько-католицької церкви в духовній культурі Західної Європи / VIII-XI ст./. Реформи Карла Великого по організації “трьох орденів”.

Освіта та знання в VI-X ст. Монастирський рух та проблема збереження грамотності. Ірландські та англо-саксонські “вчені ченці”.

Каролінгський ренесанс та формування першої системи європейської освіти. Палатинська Академія та її діяльність. Культурно-освітня діяльність Алкуїна.

Причини занепаду Каролінгського відродження. Його значення для подальшого розвитку європейської культури.

ТЕМА 39. РАННЯ СХОЛАСТИКА: ФІЛОСОФСЬКО-ТЕОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА І ОСВІТА.

Загальна ситуація у західноєвропейській культурі X – XI століття. Передумови та причини виникнення схоластичної вченості. Сутність та зміст поняття “схоластика”. Поява монастирських та єпископальних шкіл. Виникнення світської освіти - муніципальні школи та структура освіти в них.

Філософія Іоанна Скота Еріугени: діалектика в системі філософського знання; проблема віри та знання /розуму/; онтологія, вчення про людину та її душу; гносеологія Еріугени.

Єретичний рух та католицька ідеологія /XII ст./ . Культура і освіта.

Ансельм Кентерберрійський та оформлення філософської схоластики: система схоластичного реалізму; система доказів буття Бога; початок боротьби номіналізму і реалізму.

Філософія віри й розуму у ранній схоластиці: проблема віри й розуму у боротьбі номіналізму і реалізму.

Життя і творчість П'єра Абеляра. Система наук та відношення до теології. Абеляр і церква.

Особливості номіналізму Абеляра та його вирішення проблеми універсалій; діалектика і етика Абеляра.

ТЕМА 40. НАРОДНИЙ ЕПОС ЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.

Кельтський епос: тематика і поетика ірландських саг: загальна характеристика ірландського епосу; героїчні та фантастичні саги, їх тематика та зміст; епос про Кухуліна ("Викрадення бика з Куальнге", "Смерть Кухуліна" тощо).

Давньогерманський народно-героїчний епос: загальна характеристика; "Пісня про Хільдебранда"; англосаксонська "Поема про Беовульфа".

Давньоскандинавська література: література "епохи вікінгів"; едична поезія; поезія скальдів; тематика та поетика ірландських саг.

ТЕМА 41. РОЗКВІТ СХОЛАСТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА ТЕОЛОГІЇ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ.

Суспільство, церква і освіта в Західній Європі XIII ст. Єретизм. Франциск Асизський та проповідь злиденності. Домініканський орден.

Вплив арабомовної культури на європейське знання. Аверроїзм Сігера Брабантського.

Схоластична філософія першої половини XIII ст.: Містичний августинізм Бонавентури; Оксфордська школа філософії XIII;

Філософія, теологія та соціологія Роджера Бекона; Католицький аристотелізм Альберта Больштедта.

Життя та діяльність Фоми Аквінського. Співвідношення теології і філософії, віри та знання. Докази буття Бога. Метафізика Аквіната: сутність та існування, форма і матерія, універсалії.

Теорія пізнання Аквіната /креаціонізм/. Проблема душі і тіла в антропологічній філософії Фоми Аквінського.

Етико-соціальна доктрина Аквіната.

Містичний пантеїзм і етика Іоганна Мейстера Екхарда.

Особливості народно-єретичних рухів XIV ст.

Метафізика та схоластика Іоанна Дунса Скота. Філософія і теологія Уільяма Оккама.

ТЕМА 42. ГЕРОЇЧНИЙ ЕПОС ТА ЛІТЕРАТУРА ПІЗНЬОГО

ЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (XI-XIV СТ.)

Французький героїчний епос “Пісня про Роланда”: історична основа і патріотичний пафос поеми; особливості її епічного стилю.

Своєрідність іспанського героїчного епосу. “Пісня про Сіда”: тема реконкісти; демократизм і гуманізм поеми.

“Пісня про Нібелунгів” – вершина німецького народного епосу: сюжетні джерела поеми, вплив куртуазної культури; реалії та фантастика в “Пісні про Нібелунгів”; причини відродження інтересу до поеми в епоху романтизму.

Література латинською мовою. Поезія вагантів. Лицарська література: передумови розвитку лицарської літератури; тематика і поетика лірики провансальських трубадурів; класифікація лицарських романів.

Міська література: жанри міської літератури; сатирично-дидактичний і алегоричний характер міського епосу; розвиток середньовічного театру (містерія, фарс) і роль народної сміхової культури.

ТЕМА 43. СЕРЕДНЬОВІЧНЕ МИСТЕЦТВО ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ.

Дороманське мистецтво (V-X ст.). Культура франків: орнаментально-прикладне мистецтво; книжкова мініатюра.

Романський стиль (X-XII ст.): особливості романської архітектури; рельєф, монументальна скульптура і живопис.

Духовні та соціально-політичні передумови становлення готичного стилю. Пропорції готичної архітектури. Готичний храм як втілення середньовічних уявлень про світобудову.

Реалізм і психологізм готичної скульптури. Своєрідність готичного живопису (вітражі, вівтарні розписи і книжкова мініатюра).

ТЕМА 44. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КУЛЬТУРИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ.

Багатомірність та багатоплановість культури епохи Ренесансу, закономірності та протиріччя.

Вплив античних наук та мистецтв на формування культури Відродження, Світський характер культури. Артистичний дух ренесансного індивідуалізму, примат чуттєвої краси.

Антропоцентризм як форма життєствердження і абсолютизації людини. Титанізм ренесансної епохи та його зворотна сторона.

Платонізм як вчення про примат ідеї над матерією. Мирський, світський характер ренесансного платонізму. Платонізм як форма обґрунтування індивідуально-людського самоутвердження.

Три основних типи неоплатонізму. Життєвий смисл гуманістичного неоплатонізму Ренесансу. Типи ренесансного неоплатонізму. Діяльність Платонівської академії у Флоренції. Єдине, Світовий Розум, Світова Душа, Космос у неоплатонізмі.

Гуманізм як філософсько-практичний тип ренесансної культури. Гуманізм як вчення про права вільного індивіда (логічні, моральні,

естетичні...). Діяльність італійських гуманістів - Лоренцо Валла, Піко із Мірандоли, Марсиліо Фічіно. Ліберальний індивідуалізм гуманістів Північного Відродження (Ульріх фон Гуттен, Іоган Рейхлін, Еразм Роттердамський, Лефевр д'Етапль та ін.).

ТЕМА 45. ГУМАНІЗМ І РАННЄ ВІДРОДЖЕННЯ В ІТАЛІЇ.

Підйом культури в Італії XIV ст. Розвиток міст, ремесла і торгівля. Зародження культури християнського гуманізму.

Походження гуманізму та його основні риси. Гуманістична культура як домінанта італійського Відродження Зв'язок Відродження з античністю. Підвищення інтересу до гармонійної цілісності людини. Пріоритет “земного” щастя людини. Людина як центр уваги та предмет дослідження у мистецтві, літературі, філософії Відродження.

Освіта в Італії XIV століття. Виникнення Флорентійської Академії. Відродження мови і стилю “золотої доби” латинської літератури. Перші твори італійською мовою. Леонардо Бруні та переклади Платона, Аристотеля, Плутарха. Філософські ідеї Піка делла Мірандола. Філософія Лоренсо Валла. Критика аскетизму, релігійної етики та моралі. Карнавальна культура Середньовіччя та сатира Проторенесансу. Дж. Бокаччо і його “Декамерон”.

Розвиток гуманістичного індивідуалізму. Поезія Петрарки. Етичний пантеїзм Данте Аліг'єрі. “Божественна комедія” та її культурно-історичне значення. Педагогічні ідеї гуманістів.

Живопис Проторенесансу, його зв'язок з середньовічною іконографічною традицією. Живопис Джотто. Подолання традицій візантійського мистецтва в творчості Філіппо Брунеллескі.

Архітектура Італії XIV ст. Флоренція, Піза, рим – архітектурні центри Відродження. Собор Марія дель Фьоре.

Творчість Донателло. Скульптура і живопис Верок'єо. Фрески Мазаччо. Творчість та життєстверджуючий гуманізм П'єро делла Франческа, Луки Сінйореллі, Мантенья. Життєстверджуючий живопис Сандро Боттічеллі та його вплив на подальший розвиток живопису.

ТЕМА 46. КУЛЬТУРА ВИСОКОГО ВІДРОДЖЕННЯ (1 ПОЛ.XVI СТ.).

Соціально-економічні умови Високого Ренесансу в Італії. Подальший і суперечливий розвиток гуманізму. Протистояння “жирного” та “худого” народу. Діяльність Савонаролли.

Філософсько-політична спадщина Ніколо Макіавеллі. Діалектична філософія та пантеїстична онтологія Миколая Кузанського. Віра та розум. Людина як Мікрокосм та динамічна подоба Бога. Філософія Помпонацці. Соціальна утопія Томаззо Кампанелли. Світоглядний зміст та культурно-історичне значення творчості Дж.Бруно.

Художня література періоду Ренесансу. Творчість Аріосто. Торкватто Тассо.

Розквіт пластичних мистецтв в Італії. Передумови та сутність “епохи титанів”. Скульптура, архітектура, живопис та поезія Мікеланджело Буонарроті. Сікстинська капелла. Собор Святого Петра в Римі. Творчість Рафаеля Санті. Леонардо да Вінчі як осередок багатосторонньої геніальності. “Джоконда”. Венеціанська школа живопису. Джордоне, Тиціан, Тінторетто та їх художня творчість.

Проблема зворотної сторони титанізму та його уроки.

Особливості та характерні риси нідерландського гуманізму та Північного Відродження (перша половина XVI ст.). Мистецтво як сфера свободи під гнітом католицької церкви.

Творчість Ян Ван Ейка. Роґир Ван дер Вейден, Гуго Ван дер Гус, Мемлінґ та їх творчість. “Перевернутий світ” та антиутопійний живопис Ієроніма Босха.

Характеристика живопису Пітера Брейгеля Старшого.

Англійський Ренесанс. Творчість Вільяма Шекспіра та занепад гуманізму Відродження. Трагічні нотки шекспірівських п’єс. Лірика Шекспіра.

Всесвітньо-історична роль та культурне значення мистецтва, філософії та суспільної думки Високого Відродження. Відродження як підготовка до Нового Часу.

ТЕМА 47. РЕФОРМАЦІЯ І СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ НОВОГО ЧАСУ.

Місце культури Нового Часу в історико-культурному процесі.

Реформація як перехід від Ренесансу до Нового Часу. Соціальні й духовні передумови Реформації, її ідейні витoki. Ідейний зміст Реформації. Близькість ідейного змісту і соціально-економічної сутності Реформації – формування буржуазної церкви і протестантського суспільства. Головні течії релігійної Реформації: соборний рух, євангелічна (бюргерська) реформа і народна Реформація, їх сутність, основні риси.

Видатні діячі Реформації: М. Лютер (1483-1546), У. Цвінглі (1484-1531), Кальвін (1509-1564). Т. Мюнцер (1490-1525) і селянська війна 1524-1526 рр. у Німеччині..

Протестантська етика і формування особи Нового часу. Протестантизм і сучасний капіталізм.

Вплив Реформації на культуру Нового Часу. Відображення ідей і духовного настрою доби Реформації в образотворчому мистецтві (А. Дюрер, М. Грюневальд, Л. Кранах, Г. Гольбейн) молодший), П. Брейгель та ін.).

ТЕМА 48. РОЗВИТОК НАУКИ І ФІЛОСОФІЇ В ЄВРОПІ XVI-XVII СТ.

Соціально-економічні умови розвитку Європи у XVI-XVII ст. Великі географічні відкриття і їх значення для економіки, політики, науки і культури. Епоха Великих географічних відкриттів в культурі Нового Часу, її зміст і основні етапи. Значення нових наукових досягнень для розвитку мореплавства. Відкриття морських шляхів з Європи в Індію та на Далекий

Схід. Відкриття Америки та іспанські завоювання. Початок колонізації Нового Світу. Наслідки географічних відкриттів для розвитку Європейської та вітчизняної культури.

Розвиток і поширення книгодрукування в XVI-XVII ст. Перші книговидавці, друкарі та видавництва. Значення книгодрукування для розвитку освіти, науки і культури. Розвиток освіти і освітніх закладів у Європі. Педагогічна наука XVII ст.: різноманітність підходів до навчання й виховання (Я. Коменський, Дж. Локк, англійські утопісти і ін.).

Наукова революція XVI-XVII ст.: її передумови і основні риси. Становлення нового способу світобачення. Зміна погляду на місце людини в світі. Наукові відкриття М. Коперника, Г. Галілея, Й. Кеплера, У. Гарвея та їх значення для формування нової картини світу. Математичне обґрунтування нової картини світобудови у працях І.Ньютона. Проблема методу наукового пізнання: індукція чи дедукція? Значення наукової революції для боротьби проти спекулятивної філософії.

Розмежування дослідної та теоретичної науки у XVII ст. Ф.Бекон і Р.Декарт як засновники двох методологічних програм. Переваги і недоліки індукції та дедукції. Метафізичний, механістичний та натурфілософський характер концепцій Бекона і Декарта. Формування емпіризму та раціоналізму в філософії XVII ст. Догматизм обох філософських доктрин та антитезисний характер їх розвитку.

Проблема співвідношення чуттєвого і раціонального джерел пізнання. Матеріалістична теорія людини і природи Т.Гоббса. Вчення Б.Спінози про субстанцію та її атрибути. Поняття мислення, два роди пізнання, проблеми інтуїції та адекватності ідей у філософії Спінози. Раціоналістична гносеологія Г. Лейбніца, метафізика, “монадологія”. Емпірична гносеологія Дж. Локка, критика вроджених ідей. Спроба вирішення проблеми достовірності знання в логіці Локка. Філософсько-етичні вчення XVII ст. Спільні риси і відмінності раціоналістичної етики Бекона і Декарта. Проблеми свободи волі та природи моральності у вченнях Т. Гоббса, Дж. Локка і Б. Спінози. Етико-політична концепція Г. Гроція. Проблеми свободи волі та рівності людей у допросвітницьких філософів Франції.

Емпіризм і сенсуалізм і проблема чуттєво-емоційної культури людини.

ТЕМА 49. ЄВРОПЕЙСЬКЕ МИСТЕЦТВО XVII СТ.

Соціокультурні умови розвитку мистецтва Європи у XVII ст. Вплив нової картини світобудови і розуміння місця в ній людини на розвиток мистецтва. Індивідуальність людини і проблема конкретності відображення. Розвиток нових напрямків і жанрів у літературі та музиці. Секуляризація мистецтва. Вплив на мистецтво XVII ст. соціально-класових колізій, психологічної атмосфери того часу і своєрідність формування змістових особливостей і художньої мови.

Взаємодія філософії та мистецтва в культурі XVII ст. Спільність проблеми співвідношення чуттєвого і раціонального в науці, філософії та

мистецтві. Проблема стилю в мистецтві XVII ст. і своєрідність її вирішення. Бароко як звернення до чуттєво-емоційного світу людини. Класицизм як апеляція до раціонального мислення. Академізм у мистецтві XVII ст.

Позастильова лінія у мистецтві XVII ст. і проблема багатоманітності жанрів. Сюжетна і жанрова картина. Система жанрів. Основні образні концепції у позастильовому мистецтві. Сюжетна картина на жанровій основі у позастильовому мистецтві.

Становлення реалізму в мистецтві.

Мистецтво Італії XVII-XVIII ст., його особливості. Архітектура і скульптура. Живопис видатних представників італійського бароко (Кореджо, Караччі, Доменікіно та ін.). Розвиток мистецтва Італії у XVIII ст.

Фламандське мистецтво XVII ст. і його своєрідність. Живопис П. Рубенса, А. ван Дейка і Я. Йорданса. Натюрморт Ф. Снейдерса і Я. Фейта. Мистецтво останнього покоління фламандських живописців XVII ст. (А. Браувер, Д. Тенірс та ін.).

Мистецтво Голландії: різноманітність напрямків пейзажного живопису. Творчість Рембрандта. Особливості жанрового живопису (побутовий живопис, портрет, натюрморт). Делфтська школа живопису і творчість Яна Вермера.

“Золоте століття” іспанського живопису. Творчість Ель Греко, Ф. Сурбарана, Х. де Рібери, Д. Веласкеса і Б. Мурільо.

Мистецтво Франції XVII ст. Караваджистський живопис Ж. де Ла Тура. Класицизм Н. Пуссена. Творчість Л. Ленена і К. Лоррена.

ТЕМА 50. ПРОСВІТНИЦЬКА КУЛЬТУРА В ЄВРОПІ XVIII ст.

Духовні передумови Просвітництва. “Розумність” людської природи як принцип ставлення до людини, світу і суспільства. Проблема “здорового глузду”. Соціальний зміст Просвітництва. Особливості Просвітництва у Англії, Франції та Німеччині. Людина і соціальний ідеал Просвітництва. Проблеми людської свободи.

Ідеї Просвітництва в літературі XVIII ст. Характерні особливості просвітницької літератури (зв'язок з ідеологією Просвітництва, публіцистичність, орієнтованість на виховання і т.д.). Сильові напрямки в літературі: просвітницький класицизм і його різновиди, просвітницький реалізм, сентименталізм, рококо, передромантизм. Література Англії XVIII ст. (О. Поуп, Г. Філдінг, Д. Дефо, Смолетт, С. Річардсон, Т. Грей, Р. Бернс і ін.).

Англійська філософія епохи Просвітництва. Матеріалістичні ідеї у філософії Толанда, Коллінза, Гартлі та Пристлі. Етичні концепції Шефтсбері, Болінгброка, Хатчесона і Мандевіля. Ідеї деїзму в англійській філософії. Криза емпіризму і розвиток суб'єктивно-ідеалістичних концепцій Бреккі, Юма і шотландської школи. Вплив англійської філософії ХУІІІ ст. на американське Просвітництво (К. Колден, Т. Пейн, Т. Купер, Б. Франклін, Т. Джефферсон).

Філософія і література французьких просвітителів. Особливості французької літератури XVIII ст. Ідейні джерела французького Просвітництва. Французьке Просвітництво як “філософська революція”. Ранньопросвітницький матеріалізм, атеїзм і утопічний комунізм Ж. Мельє. Філософська романістика Монтеск’є і Вольтера. Соціальна концепція і філософія історії Вольтера. Суспільний договір Ж.-Ж. Руссо, ідеї етики і свободи совісті. Філософія Кондільяка. Філософський матеріалізм у Франції XVIII ст. (Ламетрі, Дідро, Гельвецій, Гольбах): особливості вчення про природу, філософію людини і гносеологію; антропосоціальна концепція і етичне вчення.

Ідеї Просвітництва в літературі та філософії Німеччини (Г. Лессінг, Й. Гердер, молоді Кант, Шиллер, Гете). Театральне мистецтво. Розвиток нових жанрів. Ярмарковий театр у Франції. Розвиток комедійного жанру (Шерідан, Голдсміт, Гольдоні, Бомарше). Французька класична драма (Корнель, Расін, Мольєр). Рококо у живописі (Ватто, Шарден, Грез, Гойя).

ТЕМА 51. ДУХОВНА КУЛЬТУРА КІНЦЯ XVIII-ПОЧАТКУ XIX СТ.

Література і мистецтво доби романтизму. Романтизм як аристократична реакція на розвиток капіталізму. Розвиток теорії романтизму в творах Гюго і Стендаля. Романтизм в літературі: Новалис, Гельдерлін, Т. Гофман, Шіллер (Німеччина); Шотобріан, Мюссе, Беранже, Гюго (Франція); Байрон, Шеллі (Англія); ранній Пушкін, Жуковський, Лермонтов (Росія).

Романтизм в образотворчому мистецтві: Т. Жеріко, Е. Делакруа, Ф. Рюд, Ж. Енгр (Франція); Дж. Констебл, Р.Бонінгток (Англія); Ф.Рунге, скульптура Г.Шадова, К.Фрадріх (Німеччина). Розквіт романтизму в американській літературі та мистецтві.

Перехід від романтизму до реалізму (Г.Гейне). Формування класичної німецької літератури (Лессінг, Гердер, Гете, Шіллер).

Романтизм в музиці (Г.Берліоз, Р.Вагнер)(. Становлення класичної музики (Бах, Гендель, Глюк, Гайдн, Моцарт).

ТЕМА 52. КУЛЬТУРА НА ГРАНІ ЕПОХ (XIX СТ.).

Соціально-економічні та політичні умови розвитку культури XIX ст. Прискорення економічного і соціального розвитку в світі. Зникнення “старих” режимів і поширення демократичного руху.

Німецька класична філософія і її роль в самопізнанні буржуазної епохи. Антиномізм філософії І.Канта і проблема людини. Суб’єктивізм Фіхте. Натурфілософія і філософія мистецтва Шеллінга. Система абсолютного ідеалізму Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха. Проблеми релігії в німецькій класичній філософії.

Революція в науці XIX ст. Криза метафізичних та релігійно-ідеалістичних моделей світу. Становлення нової природничо-наукової концепції світобудови. Розвиток природничих та гуманітарних наук.

Виникнення марксизму. Економічне, суспільно-політичне і філософське вчення марксизму. Матеріалістичне розуміння історії та проблема відчуження.

Філософія науки. Розвиток позитивізму та прагматизму.

Історичний погляд на особу і проблеми гуманізму в немарксистській філософії XIX ст.

Ствердження реалізму в літературі: Діккенс, Теккереї, Еліот (Англія), Бальзак, Стендаль, Флобер (Франція), Дж. Лондон, М. Твен, Брет-Гарт (США) і ін.

Творчі пошуки у французькому мистецтві. Від реалізму (Курбе, Коро, Мілле) до імпресіонізму (Е. Мане, К. Моне, О. Ренуар, Е. Дега, К. Піссаро і ін.).

Музична культура XIX ст. Утвердження симфонізму (Л. Ван Бетховен).

Розвиток театрального мистецтва XIX ст.: від романтизму Е. Ростка до історичної драми А. Стріндберга і драми ідей Б. Шоу.

ТЕМА 53. МОДЕРНІЗМ КІНЦЯ XIX-ПОЧ. XX СТ.

І СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ.

Метаморфози свідомості та трансформації духовності в культурі кінця XIX ст. Криза традиційних цінностей культури в умовах імперіалізму. Типи раціоналізму та ірраціоналізму А. Шопенгауера і Ф. Ніцше.

Поява песимістичних настроїв у суспільній свідомості. Експресіонізм як вираження відчаю в мистецтві і літературі (Кірхнер, Блейль, Хенкель і ін.).

Розвиток імпресіонізму і символізму (Ш. Бодлер, Рембо, Г. Гауптман, Верхарн і ін.).

Проблема форми в літературі. Дж. Джойс “Улісс”. Ф. Кафка і формалізм. Феноменологізм у філософії і літературі (Е. Гуссерль). Культура як потік. М. Пруст в пошуках “згаяного часу”. Свідомість як вища реальність. Драматургія Бурже і Метерлінка.

Мистецтво конфлікту. Фовізм початку XX ст. (Е. Фріз, М. Вламінк, А. Дерен). Криза реалізму і проблема самовираження художника (А. Матісс).

Постімпресіонізм (Сезанн, Гоген, Ван Гог), пошуки молодого Пікассо, мистецтво Тулуз-Лотрека, Боннара.

Пошук нової форми в музиці: експресіонізм, імпресіонізм, символізм, атональна музика. Символізм і синтез в музиці й живописі Чурльоніса. Музика Скрябіна.

Еклектизм і нові стильові напрямки в архітектурі (“чікагська школа”). “Модерн” В. де Вельде, Гофмана, Гауді.

Значення модернізму для формування сучасної культури.

ТЕМА 54. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ.

Криза філософського раціоналізму і ірраціоналістичні філософські вчення. Від християнського передекзистенціалізму К’єркегора до

антихристиянської філософії життя Ніцше. Академізм В. Дільтея. Інтуїтивізм А. Бергсона. Філософія історії О. Шпенглера.

З.Фрейд і психоаналіз. Проблеми людини, особи, творчості в психоаналізі. Гуманістичний психоаналіз і філософія культури Е. Фрома. К. Юнг: культура з точки зору Вічності.

Гене́за екзистенціалізму. С. К'єркегор. Феноменологія. М. Хайдеггер: онтологія пізнання і культури. К. Ясперс: екзистенція і зміст історії. Х. Ортега-і-Гассет: дегуманізація культури. М. Мерло-Понті: сенс і безглуздя. Проблеми свободи в літературі й філософії Ж.-П. Сартра. Проблеми мистецтва і культури в неотомізмі (Ж. Марітен, Е. Жильсон). Свобода і бунт нещасної свідомості (А. Камю). Філософія абсурду. Екзистенціалізм як гуманізація марксизму.

Розвиток позитивізму і неопозитивізму. Конвенціоналізм. Логічний позитивізм. Філософія лінгвістичного аналізу. Постпозитивізм і історична школа.

Неокласичні тенденції у філософії. Неокантіанство і його різновиди. Неогегельянство і ідеї діалектики (Бредлі). Філософія культури Б.Кроче. Критична онтологія (М. Гартман).

Філософія релігії. Неотомізм (Марітен, Жильсон, Бохеньський). Персоналізм (Боун, Хокінг, Муньє). П.Тейяр-де-Шарден і тейярдизм. Релігійна і філософська герменевтика.

Сучасна філософська антропологія (Шеллер, Ротхокер, Ландман і ін.).

Нова технократична хвиля. Спад популярності технократизму в кінці ХХ ст. Ідеї глобалістики і гуманізму в сучасній філософії.

ТЕМА 55. ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА ХХ ст.

Вплив НТР, соціальних потрясінь і глобальних проблем на суспільну свідомість і відображення їх у мистецтві.

Антропоцентризм філософії, науки, літератури і мистецтва ХХ ст.

Реалізм: розквіт чи криза? Філософська космологія неореалізму в мистецтві. Критичний реалізм.

Художні пошуки “загубленого покоління”(Фолкнер, Фіцджеральд, Стейнбек, Олдінгтон).

Антиутопія (Замітін, Хакслі, Оруелл).

Експресіонізм у літературі (К. Гамсун, Е. Паунд) і мистецтві (Мунк).

Нові творчі пошуки Т. Манна, Г. Манна. Е. Хемінгуей, Г. Гессе, А. Мальро. Екзистенціальний гуманізм Камю і Сартра.

Авангардизм в літературі та мистецтві (А. Савінію, Г. Аполлінер, Дягілев, Кокто, П. Пікассо, Бретон). Футуризм (У. Бочоні). Абстракціонізм (В. Кандінський). Супрематизм (К. Малевич). Лучизм (М. Ларіонов, Н. Гончарова). Кубізм. Аполлінер, А. І Дж. Кіріко біля витоків сюрреалізму. Дадаїзм (Дюшан). “Вища реальність” і сюрреалізм С.Далі. Новий реалізм Х. Ороско і Д. Сікейроса. Неореалізм Р. Гуттузо. Скульптура Г. Мура.

Розквіт латиноамериканської літератури (Г.Гарсія Маркес, Х.Кортасар, Х.Борхес).

Символізм і експресіонізм в театрі. Театр Б.Брехта. Театр абсурду. Сучасний театр парадоксу (Ф. Дюрренматт, С. Беккет, Е. Іонеско, Ж. Жене, Ф. Арабаль, Г. Пінтер). Сатирично-трагічний абсурд С. Мрожека. Драматургія скетчу. “Театр жорстокості”. Ідеї критичного гуманізму в творчості письменників-фантастів (А. Азімов, К. Чапек, Р. Бредбері, брати Стругацькі, С. Лем та ін).

ТЕМА 56. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Фактори, які визначають особливості української культури. Національний характер. Національна свідомість. Взаємозв'язок між фольклорно-традиційною і професійною культурами. Особливе місце синкретично-міфологічного шару в культурі України.

Методологія вивчення української культури. Історичний підхід, науково-об'єктивна оцінка. Нерівномірність розвитку галузей і напрямків духовної культури. Три головні аспекти при вивченні історії культури України: ідейно-змістовний, інституціональний, структурний.

Природа національної культури та взаємодія культур. Менталітет і риси національного світогляду. Культура Сходу та культура Заходу, їх поєднання в українській культурі. Характерні риси української ідеї. Українська мова, художня культура і культурна екологія України.

ТЕМА 57. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПЕРІОДИЗАЦІЯ.

Принципи дослідження історико-культурного розвитку окремих етнічних спільностей. Стадійність і поліваріантність історико-культурного процесу. Зміна пріоритетів у системі складових культури в різні періоди її розвитку. Проблема періодизації суспільно-історичного розвитку України.

Епоха привласнюючого господарства. Доба доіндустріальних суспільств. Епоха державотворення та ранньокласових суспільств в Україні. Київська Русь, литовсько-польські часи, козаччина і гетьманська державність України під впливом сусідніх держав, доба тоталітаризму, українська державність в кін. ХХ - на початку ХХ ст.

Етнічний процес на території України. Найдавніші етномовні спільності. Рання первісність або епоха кровноспоріднених общин.

Протоетнос ранньопервісних мисливців і збирачів. Виникнення етномовних безперервностей. Класична або розвинена первісність. Пізня первісність. Етнічна консолідація окремих общин. Проблема індоєвропейської прабатьківщини. Пізньотрипільська доба. Праслов'яни та їх сусіди за доби бронзи. Скіфський етап і давньослов'янський період. Формування та етапи розвитку українського народу. Періодизація культурного процесу в Україні.

ТЕМА 58. ЕВОЛЮЦІЯ ДУХОВНОГО СВІТУ НАСЕЛЕННЯ

УКРАЇНИ ЕПОХИ БРОНЗИ.

Пам'ятки бронзового віку на території України, шнурова кераміка. Символіка скарбів. Абстрактні символи світобудови. Катакомбна культура і обряд моделювання черепа. Уявлення про незалежну від тіла душу. Символіка пагорба-Кургана. Культ земного та небесного вогню.

Вплив на духовне життя суспільства соціальних відносин. Символи влади в похованнях епохи бронзи. Зображення лінійно-геометричного типу. Астральна і зодіакальна символіка. Розвиток уявлень населення про життя і смерть, потойбічний світ і можливість відродження.

Культове призначення фігурок тварин та глиняних "хлібців" Загадкові знаки бондарихінського посуду. Пам'ятки зрубної культури. Обряд поховання як початкова фаза переправлення померлого з реального світу в потойбічний. Поховальний обряд як прояв конфлікту природи і культури. Вихід природи і культури на новий рівень самоорганізації.

Землеробські і тваринницькі культу. Місце кургану в системі світоглядних уявлень племен бронзового часу. Мотив взаємозв'язку Хаосу і Космосу. Циклічна структура часу. Символіка Сонця і універсальний символ світового дерева. Семантика центру або світового пагорба. Символіка жіночого початку і родючості на археологічних матеріалах бронзового часу. Морально-етичні зразки поведінки в персоніфікованих небесних силах.

ТЕМА 59. ЗМІНИ В ДУХОВНІЙ КУЛЬТУРІ ПРАСЛОВ'ЯН ЗА ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ СКІФІЇ.

Нова соціально-економічна система в межах території сучасної України у VI-V ст. до н.е. Зв'язки з античним світом. Ранньополітичні праслов'янські об'єднання. Напрями самоорганізації суспільства. Системні зміни в культурно-інформаційній сфері. Взаємодія праслов'янської і скіфської знаті. Вплив грецьких міст-держав Північного Причорномор'я.

Поховальні обряди скіфів. Вірування і уявлення населення Скіфії як складова частина духовного життя наших предків. Колесо як солярний символ. Уявлення про сакральний світ і межі "освоєного" простору. Ідея про розмерзання як своєрідне відродження через смерть. Роль вогню в поховальній практиці скіфів. Культ вшанування загиблих воїнів.

Уявлення про потойбічний світ і позаземну долю похованого. Сонце - як найвища світлоносна сила, яка організовує і оберігає життя людей та їхні душі. Культ домашнього вогнища. Культ родючості і космічні мотиви в знахідках скіфського часу. Пірамідально-ієрархічна модель усвідомлення світу. Скіфський пантеон богів. Протиставлення опозиції в світогляді скіфів. Роль жіночого божества. Магічне забезпечення родючості землі. Символіка звіриного стилю скіфського мистецтва.

ТЕМА 60. МІФОЛОГІЯ ТА ОСНОВНІ РИСИ ДОХРИСТИЯНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ ПРАУКРАЇНЦІВ В I ТИС.Н.Е.

Слов'янство в господарсько-культурній системі народів Європи. Спільні моменти в духовній традиції кельтів і слов'ян. Державотворчий

процес на українських землях в 1 тис. н. е. Особливості господарства і культури слов'янських племен.

Основні складники української культури. Українська міфологія як задована система морально-етичних цінностей. Естетична свідомість населення. Біоантропоморфність художнього сприйняття. Бог і природа в філософсько-світоглядній системі слов'ян. Міфорелігійна свідомість як духовне осердя народної культури. Ієрархія богів. Три історичні типи уявлень слов'ян: "чуттєво-надчуттєвий", демоністичний і теїстичний. Категорії "волхвів". Уявлення про життєвий шлях людини.

Астральний культ на українських землях. Культ космічного вогню. Моральна функція суддівства давніх богів. Функціональна двоїстість образу Дажбога. Перун і давньоземлеробські культи на Русі. Сварог і Стрибог як символи протилежних за значенням частин Всесвіту. Зв'язок образу Велеса із сферою культури, жіночі божества.

Основні мотиви слов'янської міфології. Уявлення про дуально-травестійну забудову Всесвіту. Зв'язок особистого життя з ритмом Космосу. Ідея просторового впорядкування світу. Символіка вогню - "центру". Уявлення про низку "світів". Моральне подвоєння світу на світи Добра і Зла. Агоністично-дуалістичний мотив. Антропоморфність праукраїнської міфосвідомості.

ТЕМА 61. КУЛЬТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ X-XIII СТ.

Передумови виникнення Київської держави. Формування культури Київської Русі. Давньоруське язичництво IX-X ст. Поширення християнства. Проблема Взаємодії офіційного християнства і пластів народної культури. Трактування цього процесу в сучасній українській культурології. Поєднання народного світобачення і ідеалів християнства. Узгодження стародавніх обрядів з нормами християнського ритуально-культового життя. Пристосування християнського календаря до річного циклу народних свят.

Давньоруська суспільно-політична система і регіональні особливості культурного розвитку населення. України в XI-XII ст. Загальноруська та регіональна свідомість. Тривале збереження місцевої своєрідності. Ієрархічна етнічна структура давньоруського суспільства.

Релігійне життя, богословська, і суспільно-політична думка. Культурно-просвітницька діяльність Ярослава Мудрого. Розвиток освіти. Три типи шкіл: палацова, "книжного вчення", світська. Оригінальна творчість давньоруських авторів: Іларіона, Феодосія Печерського, Нестора, Кліма Смолятича, Кирила Турівського та ін. Дві течії суспільної думки: містично-аскетична і світська. Основні риси світоглядного синкретизму. Дуалізм людини Київської Русі.

Розповсюдження теології візантійської церкви. Ставлення до античної думки в давньоруському суспільстві „Гуманістичні ідеали на Русі. Взаємодія язичництва і елементів античного класичного спадку. Становлення ранньогуманістичної традиції. Орієнтація церкви на ортодоксальний

містицизм. Народна культура як підґрунтя великокнязівської влади. Моральні максими в творчості літописців і давньоруських авторів. Ідея служіння суспільству. Суспільно-корисний ідеал людського буття. Світогляд і творчість Володимира Мономаха. Возвеличення людини та її розуму.

Архітектура і образотворче мистецтво. Розвиток синкретично-міфологічного шару в культурі та побуті, усній народній творчості, господарстві і політичному житті.

ТЕМА 62. СТАРОУКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА XIV-XVI СТ.

Загальні умови розвитку. Особливості становища українських земель у складі Князівства Литовського. Вплив Кревської унії 1365 р. Обмеження прав українського населення. Асиміляція української знаті панівною державою. Риси занепаду православної церкви: відсутність організації і дисципліни, корупція, застарілі програми навчання.

Ренесансно-реформаційні ідеї в Польщі та їх проникнення на Україну. Лютеранство, кальвінізм, чеські брати, антитринітарії. Критика основних догм християнства. Основна ідея - читання Святого Письма живою мовою. Вибір своїх шляхів до Бога. Духовна діяльність християнських церков на Україні в XIV-XVI ст. Побутово-щоденний та догматично-богословський рівні релігійного світогляду. Прилучення України до неоплатонізму та ісихазму. Діяльність Києво-Печерського монастиря, Богумільські єресі на Україні. Перекладні богословські твори та їх поширення. Принцип рівності всіх людей перед Богом. Книги "жидовствующих". Світоглядні уявлення стригольників.

Козацтво і утвердження культурної самобутності українців. Втрата власної еліти. Григорій Ходкевич, Юрій Слуцький, Андрій Курбський. Повчальні моменти у діяльності Костянтина Острозького. Розвиток науки і книгодрукування. Реформаційно-гуманістичний характер братського руху. Діяльність Юрія Рогатинця. Основні положення творчої спадщини І.Вишенського. Два напрямки в світоглядній думці України.

Право. Архітектура. Нове мистецтво. Києво-руський і ренесансно-бароковий типи української культури. Ідеї соборності, софійності і моральної відповідальності людини. Міста як центри ренесансної творчості. Процес диференціації в мистецтві. Переборення традиціоналізму. Образ людини в іконі XVI ст. Поява нових жанрів: портрету, історичного живопису, пейзажу.

ТЕМА 63. КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

Суспільно-історичні зміни на Україні в кінці XVI-першій половині XVII ст. Визвольна боротьба та утворення гетьманської держави. Причини соціальних протиріч і неоднозначна оцінка форм їх розв'язання. Високі патріотичні мотиви і елементи анархії та руйнування в селянсько-козацьких повстаннях, військова сила українського козацтва як гарант нових культурних досягнень. Вирішальна роль П.Конашевича-Сагайдачного у відродженні національно-культурного поступу.

Релігійне життя, школи, освіта, наука. Роль і значення Берестейської унії 1596 р. Діяльність уніатської церкви як один із шляхів боротьби за збереження власної культурної традиції. Релігійне життя і його оцінка через призму інтересів католиків, православних, уніатів і протестантів. Форми вирішення суперечок між цими конфесіями. Чернече життя. Нові монастирі як центри духовної культури. Заснування нових шкіл в Луцьку, Кам'янці, Києві. Школа при Києво-Печерській Лаврі. Йов Борецький, Мелентій Смотрицький, Касіян Сакович та їх місце в українській науці і освіті. Діяльність і творчість Петра Могили.

Реформа братської школи. Освітня система Києво-Могилянського колегіуму. Богословські книги та наукові твори: "Зерцало богословія" Кирила Транквіліона Ставровецького, "Тренос" Мелентія Смотрицького, "Грамматика" Лаврентія Зизанія та ін. Початки формування української літературної мови. Полемічна література, ораторсько-проповідницька проза. Початки драматургії. Історико-мемуарна проза. Нові жанри.

Архітектура і образотворче мистецтво. Музика. Кафедральні собори і усипальниці знаті. Будівництво фортець в Етюдах, Золочові, Підгірцях та ін. Храмове будівництво. Споруди високого мистецтва в Золочові /1627 р./, Жовкві /1618 р./, Тереховлі /1635 р./ та ін. Новий зміст і якісний діапазон скульптури. Монументальна скульптура Львова. Народні думи та історичні пісні. Народна пісня про Сагайдачного. Духовне обличчя народу в його пісенній творчості.

ТЕМА 64. УКРАЇНСЬКА БАРОКОВА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.

Історичні умови розвитку української культури. Україна в системі геополітичних інтересів Польщі, Росії, Туреччини. Сутнісні риси і характеристика правління Б.Хмельницького, І.Виговського, Ю.Хмельницького, П.Тетері, І.Брюховецького, П.Дорошенка, Д.Многогришного, І.Самойловича, І.Мазепи та ін. Україна як арена безперервної боротьби проти внутрішніх і зовнішніх ворогів. І.Мазепа як політик і меценат української культури.

Освіта на Україні і Європейська традиція. Три етапи у розвитку гуманізму в Україні. Розвиток української філології. Праці Л.Зизанія, М. Смотрицького, П. Боринди. "Словенська грамматика" І. Ужевича. Києво-Могилянська академія як центр науково-філософської думки. Праці Й. Кононовича-Горбацького, М. Козачинського, Д. Гунтала, М. Довгалецького та ін. Літературне бароко на Україні. Поєднання культур середньовіччя та ренесансу. Увага до народної поезії та фольклору. Циклізація віршів, різноманітна духовна пісня. Світська віршована поезія бароко. "Емблематичні вірші", епіграми". Переобтяженість прикрасами літератури І.Величковського, С. Яворського. Образ одухотвореного воїна і лицаря-філософа в постаті козака.

Козацтво як носій нового художнього смаку. Демократична ідея козацького собору. Зовнішня експресія архітектурної пластики барокової храмової побудови. Ідея національної монархії і її відображення в поезії, образотворчому мистецтві, архітектурі. Проблема успадкування давньоруської князівської влади українським козацтвом. Ідея української державності в гетьманських соборах: Троїцький собор в Чернигові /1695 р./, собор Мгарського монастиря /1692 р./, Богоявленський собор Братського монастиря /1693 р./ та ін. Вимога олюднення і гуманізації історії в народній культурі.

Образ Матері Вітчизни. Нові моральні цінності в традиційному християнстві. Героїко-лицарська поезія: І.Домбровський, І. Нерунович. Культ сильної людини.

ТЕМА 65. СТАРОУКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА XVIII СТ. ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ.

Загальні умови культурного життя в Україні у XVIII ст. Поглинання Гетьманщини Російською імперією. Три основні мети російської централізованої політики на Україні. Діяльність Малоросійської колегії. Соціально-економічні зміни під час правління Катерини II. Українські землі під владою польських магнатів. Наслідки приєднання Галичини і Буковини до Австро-Угорщини.

Освіта на Лівобережжі і західноукраїнських землях, школи при монастирях і церквах. Братські школи. Демократичні риси в діяльності шкіл на території українських полків. Освіта на західноукраїнських землях. Діяльність греко-католицької церкви і духовенства. Уніатські школи. Реформи Комісії Народної Едукації /1773-1775/. Шкільна реформа 1777 р. Три види народних державних шкіл: нормальна, головна, тривіальна. Реформи Йосипа II. Українські католицькі вчені, єпископи, письменники. Генеральна Духовна Семінарія як осередок національного відродження. Діяльність Руського інституту у Львові. Києво-Могилянська Академія у XVIII ст.: основні тенденції розвитку. Вихованці академії в умовах Російської імперії.

Нові історичні дослідження, "Козацькі літописи". Літературно-художнє та науково філософське життя. Орієнтація на науку Нового часу. Проблеми, теорії пізнання. Розуміння людини як суб'єкта морального життя. Ідеї суспільного прогресу. Філософія і світобачення Г.С. Сковороди.

Риси пуританської поміркованості і аскетичної духовності в літературі і мистецтві XVIII ст. Творчість І. Неруновича і С. Дідовича. Новий одухотворений християнський аскетизм. Інтерес мистецтва до теми душевної роздвоєності. Тема розпарування в розумі І.Баракович про доміанти людської душі. Містифікація, ідеалізація і романтизація природи. Архітектура як ірраціональний образ світу, втілений в камені. Поетичність і одухотвореність українських архітектурних комплексів. Взаємодія

елітарного і народного початків в українському мистецтві. Діяльність Р. Заборовського. Пам'ятки світського будівництва.

Нові стилі в церковному розписі. Високий ступінь різьби по дереву, граверства, Богородчанський іконопис. І. Щирський і О. Тарасевич - основоположники міднориту і оформу на Україні. К. Розумовський і розвиток українського музичного мистецтва. Вплив європейських традицій і народної культури на творчість А. Веделя, М. Березовського і Д. Бортнянського. Культура церковного співу на Україні.

ТЕМА 66. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ХІХ СТ.: ДУХОВНО-НАЦІОНАЛЬНЕ ПРОБУДЖЕННЯ.

Загальні умови розвитку української культури в ХІХ ст. Політика урядових кіл Росії та Австро-Угорщини на українських землях. Вплив війни 1812 року і подій 1848 року на світогляд населення. Основні принципи внутрішньої політики російського уряду. Укази 1863 і 1876 рр. та їх значення. Реформи 60-70-х років в Росії та їх вплив на розвиток українського суспільства. Громади.

Церква і релігійна думка в Україні ХІХ ст. Культурно-освітня діяльність церкви. Церковне добродійництво. Система духовної освіти. Монастирські публічні школи. Діяльність "Руської трійці". Граматика української мови І.Могильницького /1629 / і І.Лозинського /1846/. Харківський та Київський університети як центри національно-культурного відродження. Наукова і літературна спадщина П.Гулака-Артемівського, О.Потебні, І. Гредевського, М.Костомарова.

Класицизм в українській літературі. Нові літературні ідеали. Просвітництво і національне почуття. Підхід до єдиної літературної мови. Вплив романтичного світогляду. Ставлення романтиків до світу, людини і Бога. Близькість до вищих сфер буття. Компоненти науково-філософського світобачення романтиків в українській літературі, етнології, мистецтві. Національне минуле і сучасність як вияв "народного духу". Діяльність М. Макилювича, А. Метлинського, П. Куліша, Я. Головацького та ін.

Філософсько-наукові школи України ХІХ ст. О.О.Козлов про абсолютне духовне начало. Вчення про загальноєдиний духовний організм О .Гілярова. Обґрунтування М. Гротом ідеї безсмертя душі. Свідомість як основа внутрішнього буття Всесвіту. Наукова спадщина В. Зеньковського. Розвиток філософії в Київській духовній академії. Національні традиції і загальнолюдські вимоги в творчості Т. Г. Шевченка. Україна як екзистенціальна категорія і стан буття в трактуванні Т. Шевченка.

Українська культура ХІХ ст. Період класицизму і реалізму. І. Мартос, Л. Позен. Живопис. Українські художники і Петербурзька Академія Мистецтв. Творчість В. Боровиковського, К. Головачевського. Станковий живопис: пейзажі, портрети, історико-батальний і побутовий жанри. Б. Тропінін, В. Штернберг. Київська малювальна школа: В. Мурашко , В. Пимоненко, О. Сластіон та ін. Поширення романтизму в музичному

мистецтві. Творчий світ С.Гулака-Артемівського. М.В.Лисенко і його внесок у розвиток національної музичної культури. Театральне мистецтво на Україні XIX ст.

ТЕМА 67. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА КІНЦЯ XIX-ПОЧ. XX ст.

Галицьке відродження. Іван Франко. Вплив Драгоманова на галицький рух, Михайло Павлик та Іван Франко, початок їхньої громадської діяльності та відданість соціалістично-революційним ідеям. Іван Франко: походження та освіта, суспільна діяльність і життєвий шлях, робота в організації народної просвіти. Світогляд Франка, його філософські та суспільно-політичні погляди, ставлення до національного питання. Літературно-поетична творчість. Наукова творчість Франка. Її зв'язок з сучасною йому європейською наукою. Роль І.Франка як оновлювача української культури. Життя і творчість Ольги Кобилянської. Життя і творчість Василя Стефаника. Декаданс: "Молода муза".

Розвиток суспільно-історично-літературознавчої науки і громадсько-політичної думки. Михайло Грушевський. Посилення зв'язків між українськими культурними діячами Галичини і Подніпров'я. Обстоювання Юліаном Бачинським ідеї об'єднання всіх українців в незалежній державі. Переїзд до Львова Михайла Грушевського, його наукове формування, світогляд, початок науково-педагогічної діяльності. Підготовка і видання фундаментальної "Історії України-Руси". Реорганізація Грушевським Наукового товариства імені Т.Г.Шевченка у фактично українську академію наук, наукова діяльність цього товариства на межі XIX-XX ст. Подальший розвиток української етнографії та історії: О. Єфіменко, Д. Дворницький, Дмитро Багалій. Українське сходознавство: А. Кримський, його життя і наукова та літературно-поетична діяльність. Розвиток літературознавства: С. Єфремов і В. Перетц. Досягнення археології: Вікентій Хвойка. Політичний лібералізм: Українська загальна організація. Революція 1905 р. в Україні та її суспільно-політичні й національно-культурні наслідки, відновлення книгодрукування українською мовою. Українські політичні організації в Державній Думі, їх діяльність. Післяреволюційна російсько-імперська реакція щодо українського руху.

Оновлення української літератури. Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Володимир Винниченко. Соціальна, селянсько-етнографічна орієнтованість українського реалізму другої половини XIX ст., його дисонанс із загальноєвропейськими тенденціями літературного процесу кінця XIX – початку XX ст. Тематичне і стилістичне оновлення в межах галицької літературної традиції (Франко, Кобилянська). Криза народницької свідомості та оновлення української літератури в Подніпров'ї, вихід на рівень світової культури і загальнолюдських проблем, проблематики особистісного буття.

Володимир Винниченко: життя, світогляд, творчість. Ранні реалістичні твори. Посилення значення психологічної проблематики, орієнтація на

антропоцентричний світогляд. Оновлення української літератури в контексті загальноєвропейського художнього поступу.

Театр і музичне життя. Розвиток української музики й театрального життя на Подніпровській Україні на межі XIX-XX ст. Народність у музиці й побутова тематика театру. Українське музично-театральне життя в Галичині; Соломія Крушельницька. Розвиток української оперети (М. Вербицький, С. Воробкевич), оперного і хорового мистецтва (П. Сокальський. А. Вахнянин, М. Лисенко), подальший розвиток музичної фольклористики й музичної творчості. Видатні композитори (М. Лисенко, Я. Степовий, К. Стеценко, С. Людкевич) й диригенти (О. Кошиць). Виникнення в Києві Музично-драматичної школи М. Лисенка (1904 р.) та стаціонарного драматичного та оперного театру М. Старицького (1907 р.).

Образотворче мистецтво та архітектура. Розвиток історико-побутово-етнографічного живопису. Монументальний живопис стилю модерн. Георгій Нарбут як найвидатніший український графік початку XX ст., його життя і творчість, зв'язок з фольклорною стихією і модерністське спрямування пошуків. Найвидатніші західноукраїнські художники початку XX ст.: І. Труш, О. Новаківський, О. Кульчицька, А. Монастирський. Розвиток скульптури, встановлення пам'ятників діячам культури в містах України: І. Котляревському в Полтаві, М. Кропивницькому на могилі у Харкові. М. Гоголю в Ніжині, А. Міцкевичу у Львові. Розвиток архітектури, зокрема в електичному стилі й стилі модерн: В. Городецький, А. Щусев, П. Альошин. Тенденція до об'єднання творчих сил в українському образотворчому мистецтві.

ТЕМА 68. УТВЕРДЖЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В 10-20-ТІ РОКИ XX СТ.

Розвиток науково-технічної освіти й природничих наук, фізичні й хімічні лабораторії. Життя, світогляд, творчість Володимира Вернадського, його геохімічні дослідження, багатотомна праця “Досвід описової мінералогії”. Зв'язок української науки з російською та європейською. Утворення наукових шкіл в Україні.

Етносоціальна структура в Україні: Кількісне й культурне зростання української національної інтелігенції. Ліберальна орієнтація в політиці. Більшовицький переворот і Центральна Рада, її стабілізуюча роль. Перемоги більшовиків і утворення УРСР. Крах української соціалістичної ідеології. Українська політична еміграція та ідейно-політична орієнтація на українських землях, що ввійшли до складу Польщі. Дмитро Донцов: життя, світогляд, творчість і діяльність, ідеологія “Інтегрального націоналізму”. В. Липинський: погляди на майбутнє України. С. Єфремов.

Зрушення на рівні народної свідомості та побутової культури протягом першої чверті XX ст. Діяльність Української автокефальної православної церкви. Більшовицька ідеологія в Україні і поширення “національного комунізму”; атеїстична пропаганда. Криза традиційної народної культури.

Політика українізації в 20-ті роки, підвищення значення національної інтелігенції, формування в її середовищі національної елітарної культури.

Українська література та сценічне мистецтво. Кіно. Ідейно-політична боротьба та оновлення української літератури. Микола Хвильовий: життя, духовна еволюція й культурна орієнтація. Літературні гуртки лівого напрямку: “Пролеткульт”, “Плуг”, “Гарт” та ін. Життя і творчість у 10-20-ті роки Павла Тичини, Василя Еллана-Блакитного, Михайла Драй-Хмари, Євгена Плужника, Володимира Сосюри, Миколи Бажана. Гурток київських неокласиків, їхня ідейно-культурна орієнтація на вищі світові досягнення. Тенденції в розвитку прози: Григорій Косинка, Валер’ян Підмогильний, Юрій Яновський, Андрій Головка; художнє осмислення революції та її наслідків. Футуризм в українській літературі. Драматургія Миколи Куліша: модерністська форма і трагікомічне трактування нової радянської дійсності. Новаторське сценічне мистецтво: Леся Курбас, його життя, творчість, світогляд: театр “Березіль” в українському культурному житті. Становлення української кінематографії: життя, світогляд, творчість Олександра Довженка. Розквіт і внутрішня криза національно-революційної, української культури протягом 20-х рр., хитке становище ліберальної культури. Початок тотального партійно-ідеологічного наступу на літературу.

Образотворче мистецтво й архітектура. Українське образотворче мистецтво напередодні 1917 р.; Київське художнє училище, його викладачі й підготовка діячів образотворчого мистецтва та архітектури. Розвиток художньої освіти: Українська державна академія мистецтв. Київський інститут пластичних мистецтв (1922) і Київський художній інститут (1924). Оновлення українського образотворчого мистецтва, футуристичні та експресіоністичні захоплення та експерименти. Візантизм. М.Л.Бойчук і його школа. Пейзажний живопис. Натюрморт, портрет. Розвиток сюжетного живопису та підпорядкування його партійній ідеології. Розвиток архітектури: конструктивістські тенденції. Руйнування історико-архітектурних пам’яток.

Розвиток науки та освіти. Утворення Української академії наук. Секції Академії наук та їх наукова діяльність. Історико-філологічна секція (Грушевський, Кримський, Багалій, Слабченко, Єфремов, Перетц, Лобода, Новицький тощо). Суспільно-економічна секція (Василенко, Воблий). Фізико-математична секція: математика (Граве), фізика (Крилов), хімія (Писаржевський, Кістяківський). Розгром УАН. Система вищої освіти, її підкорення партійному диктату й більшовицькій ідеології.

ТЕМА 69. СУПЕРЕЧНОСТІ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ДОБИ ТОТАЛІТАРИЗМУ (30-80-ТІ РОКИ).

Остаточне руйнування традиційної системи народної культури, відтік селянських мас у видобувну промисловість і на будівництво. Припинення “українізації” та розгром української елітарної культури інтелігенції. Репресії щодо діячів культури, адаптація певної їх частини до нових умов.

Утвердження тотального партійно-ідеологічного диктату над культурою та її деградація внаслідок цього протягом 30-х років.

Поділ Польщі і приєднання до УРСР, Галичини й Волині, Північної Буковини і приморської смуги між Дністром і Дунаєм. Суперечливі для української культури наслідки встановлення нової влади в Галичині: українізація системи освіти, з одного боку, і репресії інтелігенції – з іншого. Масові депортації, початок організації опору. Розкол в ОУН: “мельниківці” і “бандерівці”, розбіжності в ідеології і політичній спрямованості. Значення цього факту як передумови досягнення нового рівня національної інтеграції. Повоєнний радянський терор і національний опір у західних областях. Ліквідація греко-католицької церкви. Криза і поразка ідеології “інтегрального націоналізму”.

Суспільні процеси в повоєнні роки. Розвиток освіти і науки. Посилення ідеологічного тиску і репресій щодо культури в повоєнні роки, спрямованість жданівських “постанов”. Тотальний ідеологічний диктат у системі освіти. Науково-технічні досягнення в повоєнні роки в Україні. Хрущовська “відлига”. Подальший розвиток природничих і фізико-математичних наук, науково-технічні і медичні досягнення. Виникнення нових наукових галузей, зокрема кібернетики. Повільні зрушення в системі гуманітарних наук. Брежневська реакція на зрушення хрущовських часів у СРСР. Українофільська орієнтація Шелеста. О. Богомолець, Е. Патон, О. Антонов, В. Глушков, М. Амосов, П. Копнін, О. Білецький, І. Крип’якевич, Ф. Колесса, М. Возняк. Розвиток українознавчих дисциплін у 60-ті роки та їх розгром на початку 70-х. Викривлення української історії в офіційній історіографії. Політика русифікації за часів Щербицького. Тотальний ідеологічний диктат у сферах філософії й гуманітарних наук. Певні позитивні зрушення в них: звернення до проблематики філософії людини, філософії природознавства, розвитку філософської думки в Україні, зокрема спадщини Києво-Могилянської академії і Сковороди; широкомасштабні археологічні дослідження та їх попередні узагальнення; вивчення історії й культури Київської Русі. Суперечливий характер наукового розвитку протягом 50-80-х рр.

Література, кіно, сценічне мистецтво. Нормативність соцреалістичного канону й впливи політико-ідеологічних змін. Певне оновлення за часів “відлиги” творчості офіційно визнаних поетів (Тичини, Рильського, Сосюри, Бажана). Розвиток поетичного перекладу (Рильський). Оновлення літератури з приходом до неї нового покоління в 60-ті рр. (Павличко, Драч, Ліна Костенко та ін.). Розквіт української кінематографії (Параджанов, Миколайчук) у 60-ті та його занепад у 70-8—ті рр. Український театр: орієнтація на побутову драму.

Культурна опозиція ідеологічному диктаторові й невідцензурна культура. Національно-демократичний рух у Києві та Львові в 60-70-ті роки. Початковий зв’язок його з соціалістичним світоглядом (Григоренко,

Руденко) та поступове відмежування від нього (Лук'яненко, Чорновіл, Дзюба, Мороз). Вільна непідцензурна українська поезія (Симоненко, Стус). Українська Гельсінська група: ідейна спрямованість на ідеали прав людини, її місце в контексті загальносоюзного руху опору партійній диктатурі. Зв'язок українського й російського дисидентства в Києві (В.Некрасов). Загальна криза соціалізму й дискредитація офіційної ідеології.

Образотворче мистецтво та архітектура. Соцреалістичний канон і образотворче мистецтво, його жанрово-стилістичне звуження порівняно з мистецтвом першої третини ХХ ст. Панегіризм Сталінові й радянській владі, прославлення приєднання України до Росії. Поступове подолання жорстких соцреалістичних меж, розвиток позаідеологічної тематики – пейзаж, натюрморт тощо. Тематичне й стилістичне оновлення образотворчого мистецтва в 60-ті роки. Образотворче мистецтво в 70-80-ті роки.

Музична культура, балет. Розвиток музичної культури та балетне мистецтво. Хорові капели й танцювальні ансамблі. Традиційне естрадне виконання та оновлення української пісні (Івасюк). Народні ансамблі. Неофіційна музична молодіжна культура 70-80-х рр. Л.Грабовський, Л.Ревуцький, Б.Лятошинський.

Посилення ідеологічного вакууму і пошавлення релігійного життя. Загальне розчарування у соціалістичних ідеях у 70-80-ті рр., дискредитація офіційної партійної ідеології. Альтернативні ідеологічні течії, західні й східні впливи на світогляд. Підпільна діяльність греко-католицької церкви у західних областях. Активність баптистів, адвентистів. Свідків Ієгови тощо. Поширення серед інтелігенції уваги до західних (психоаналіз, екзистенціалізм) і східних (йога, дзен-буддизм) течій. Активізація діяльності Української автокефальної православної церкви. Підвищення авторитету українських християнських церков: УАПЦ і ГКЦ.

Культурне життя української діаспори. Географія української діаспори поза межами колишнього СРР. Часописи й періодичні видання. Українські освітні заклади, церковні організації, культурні об'єднання. Емігрантські література, мистецтво, музика і виконавче мистецтво, наука. Українці в культурному житті США, Канади, країн Європи, Південної Америки, Австралії. Діяльність української служби радіо “Свобода”. Культурні зв'язки між Україною і діаспорою, їх посилення наприкінці 80-х рр. “Східна діаспора” – в межах колишнього СРСР. Українці в Москві, Казахстані, на Кубані, в Сибіру, на Далекому Сході, спроби активізувати їхнє національно-культурне життя наприкінці 80-х – на початку 90-х років.

ТЕМА 70. ВІДРОДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ.

Українське суспільство та українська культура в роки боротьби за державну незалежність. Передумови пробудження українського суспільства в другій половині 80-х рр.: поступове накопичення національно-культурного потенціалу при дискредитації офіційної ідеології й системи партійно-

радянських цінностей, падіння життєвого рівня. Пошуки суспільно-економічної, громадсько-політичної та ідейно-культурної альтернативи. Суспільний і культурний контекст “перебудови” в Україні. Діяльність української демократичної інтелігенції. Консолідація національно-демократичних сил, утворення нових політичних партій, їх політичні, культурні програми..

Національно-культурний рух другої половини 80-х – початку 90-х років. Боротьба за культурно-мовне відродження. Товариство шанувальників української мови і його діяльність. Поезія та інші роди художньої літератури, загострення в них суспільно-політичної та активізація національно-історичної спрямованості. Зміни в образотворчому мистецтві. Авангардистські течії й національна тематика. Молодіжна музична рок-культура та її українізація. Відмова від принципів соцреалізму, стилістичне й тематичне оновлення культури. Початок зрушень у сфері гуманітарних наук. Зв’язки з діаспорою та посилення культурних впливів з її боку. Переорієнтація світогляду національної інтелігенції на альтернативні, щодо партійно-радянських, духовні цінності. Відродження релігійного життя; діяльність греко-католицької та автокефальної православної церкви.

Незалежна держава й національна культура. Суспільно-політичні сили та їх боротьба в першій половині 90- рр.. Співвідношення суспільно-політичних сил з соціально-економічною та національно-мовною структурами України, релігійною ситуацією та традиціями окремих регіонів. Ідейно-ціннісна орієнтація провідних суспільно-політичних сил; боротьба національної та суспільно-класової ідеологій на сучасному етапі, ідейна орієнтація на загальнолюдські цінності та права людини.

Україна як соціальний організм з певною структурою соціально-політичних відносин і спільністю інтересів її громадян. Об’єктивний характер культурно-мовної консолідації її населення та утворення власного ідейно-інформаційного поля в межах власної держави. Посилення загальноукраїнської громадської свідомості й збереження національної свідомості та культурної самобутності окремих етнічних груп. Проблема співвідношення української і російської (російськомовної) культур в сучасній Україні в цілому і в окремих регіонах. Необхідність якісного оновлення сучасної української культури, виведення її на світовий рівень відповідно до запитів сучасної людини індустріального суспільства.

Напрями оновлення української культури за умов державної незалежності. Ідейно-ціннісний контекст сучасної культури – орієнтація на людину та її права і свободи. Крах і доведення неефективності соціокультурних систем, побудованих на ідеї примату спільності над собою, їх антидуховність і культурна неспроможність. Особистість як фундаментальна цінність сучасної цивілізації. Рівні сучасної світової культури. Масова культура та її специфіка в різних типах сучасних суспільств. Елітарна культура. Мистецтво, наука, філософія, релігія в

сучасному світі та їх специфіка в Україні. Проблеми міжкультурного діалогу в сучасному світі. Екологічна проблема, її світові масштаби. Специфічні проблеми культурного розвитку в Україні. Роль національної культури в утвердженні і розвитку незалежної держави.

Основні напрями оновлення і перспективного розвитку української культури в контексті гуманізації суспільних відносин і побудови правової держави, лібералізації економічного життя, подолання регіонально-сепаратистських тенденцій та екологічної кризи. Усвідомлення місця українського народу, його держави та культури у всесвітньо-історичному контексті, його глибинних і органічних зв'язків з іншими народами і культурами в минулі часи й сьогодні.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Порядок оцінювання: конкурсний бал вступника оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Вступне випробування проводиться у письмовій формі за тестовими технологіями. У ході вступного випробування вступник розв'язує 20 завдань.

1 рівень (високий): 200–180 балів виставляється вступникам, які в повному обсязі виконали завдання (тестові завдання), продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; адекватно оперують ними при розв'язанні завдань; виявили творчу самостійність, здатність аналізувати факти, які стосуються наукових проблем. Усі завдання (тестові завдання) розв'язані (виконані) правильно, без помилок.

2 рівень (середній): 179–160 балів виставляється за умови достатньо повного виконання завдань (тестових завдань). Розв'язання завдань має бути правильним, логічно обґрунтованим, демонструвати творчо-пізнавальні уміння та знання теоретичного матеріалу. Разом з тим, у роботі може бути допущено декілька несуттєвих помилок.

3 рівень (достатній): 159–140 балів виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

4 рівень (низький): 139–100 балів виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

Література

1. Абеляр П. История моих бедствий. М., 1992.

2. Абеляр П. Произведения. М., 1991.
3. Аверинцев С. С. Поэтика ранневизантийской литературы. М., 1977.
4. Аверинцев С.С. Античность и Византия. М., 1975.
5. Аврелий Августин. Исповедь. М., 1991.
6. Античная цивилизация. М., 1972.
7. Античность и Византия. М., 1975.
8. Антология мировой философии. М., 1969. Т.1, Ч.2.
9. Апокрифы ранних христиан. М., 1986.
10. Асмус В.Ф. Античная философия. М., 1975
11. Асмус В.Ф. Платон. М., 1969.
12. Богомоллов А.С. Античная философия. М., 1985.
13. Богословие в культуре средневековья. К., 1992.
14. Боргош Ю. Фома Аквинский. М., 1975.
15. Боэций. "Утешение философией" и другие трактаты. М., 1990.
16. Бычков В. В. Малая история Византийской эстетики. К., 1991.
17. Бычков В.В. Эстетика Аврелия Августина. М., 1972.
18. Введение в культурологию. М., 1995.
19. Виндельбанд В. История древней философии. К, 1995.
20. Всеобщая история искусств. М., 1960.
21. Гуревич А.Я. "Эдда" и "сага". М., 1979.
22. Гуревич А.Я. История и сага. М., 1972.
23. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. М., 1972.
24. Гуревич А.Я. Начало эпохи викингов: Скандинавский сборник. Таллин, 1967.
25. Гуревич А.Я. Средневековая литература и ее современное восприятие: О переводе «Песня о Нибелунгах» /Из истории культуры средних веков и Возрождения. М., 1976.
26. Гюго В. Собор Парижской богородицы. (будь-яке видання).
27. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов / Диоген Лаэртский. Приложение. М., 1966. (Жизнь Порфирия).
28. Дмитриева Н.А. Краткая история искусств. Вып .1. – М., 1986.-
29. Жирмунский В.М. Народный героический эпос. М – Л., 1962.
30. Зарубежная литература средних веков: Хрестоматия. М., 1974. Ч.1-2.
31. Из истории культуры средних веков и Возрождения. М., 1976.
32. История всемирной литературы: в 9-ти томах. М., 1985. Т.2.
33. История древнего мира. Под ред. Дьяконова Й.М., Нероновой В.Д., Свенцицкой И.С. Кн.3. Упадок древних обществ. М., 1983.
34. История зарубежной литературы: Средние века и Возрождение /Алексеев М.П., Жермунский В.М., Мокульский С.С., Смирнов А.А. М., 1978.
35. История искусства зарубежных стран: средние века, Возрождение. М., 1982. Гл. II.

- 36.История мировой литературы. Т.1. Будь-яке видання.
- 37.Історія зарубіжної літератури. Львів, 1993.
- 38.Історія світової культури / за ред.Л.Т.Левчук / К.,1994.
- 39.Карсавин Л. Культура Средних веков. К., 1994.
- 40.Каутский К. Происхождение христианства. М., 1990.
- 41.Качановский В.В. История культуры Западной Европы: Учеб. Пособие. Мн.: ИП “Экоперспектива”, 1998. 190 с.
- 42.Киселева Л.И. О чем рассказывают средневековые рукописи. Л., 1978.
- 43.Комеч А. Й. Символика архитектурных форм в раннем христианстве / Искусство Западной Европы и Византии. М., 1978. С.209-223.
- 44.Культура Византии второй половины VII-XV ст. М., 1989.
- 45.Культура Византии IV - первой половины VII в. М., 1988.
- 46.Культура древнего Рима: В 2-х томах. М., 1985.
- 47.Культурология. Ростов-на-Дону, 1995.
- 48.Куманецкий К. История культуры древней Греции и Рима. М., 1989.
- 49.Лазарев В.Н. Византийская живопись. М., 1971.
- 50.Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. М.,1993.
- 51.Лекції з світової і зарубіжної культури /за ред.А.В.Яртіся. Львів, 1994.
- 52.Ліндсей Дж. Коротка історія культури. К.,1995. Ч.2.
- 53.Лінч Дж. Середньовічна церква. 1994.
- 54.Лозинский С.Г. История папства. М., 1986.
- 55.Лосев А.Ф, Типы античного мышления / Философия. Мифология. Культура. М., 1991.
- 56.Лосев А.Ф. История античной эстетики . Последние века. Ч.1-2. М.,1988.
- 57.Лосев А.Ф. История античной эстетики. Поздний эллинизм. М., 1980.
- 58.Лосев А.Ф. Эллинистически – римская эстетика. М., 1979.
- 59.Лосский В. Очерк мистического богословия / Мистическое богословие. К., 1991.
- 60.Майоров Г.Г. Северин Боэций и его роль в истории западноевропейской культуры / Вопросы философии. 1981. №4.
- 61.Майоров Г.Г. Судьба и дело Боэция / Боэций. “Утешение философией” и другие трактаты. М., 1990.
- 62.Мень А. История религии. В поисках пути, истины и жизни: В 7-ми томах. М., 1995. Т.7. Сын Челдовеческий.
- 63.Мень А. Откровение Иоанна Богослова / Знание-Сила, 1991. №9.
- 64.Минин П. Главные направления древнецерковной мистики / Мистическое Богословие. К., 1991. С.337-351.
- 65.Мистическое богословие. К., 1991
- 66.Михайлов А.Д. Французский рыцарский роман. М.,1976.
- 67.Новий Заповіт. (Будь-яке видання Євангелія від Матфея, Діяння Апостолів, Послання Апостола Павла, Соборне послання Апостола Іоанна. Апокаліпсис Іоанна Богослова).

68. Ориген. О началах. М., 1995.
69. Огієнко Іван. Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу. К.: Фірма "Довіра", 1992. 141 с.
70. Памятники Византийской литературы IV-IX вв. М., 1968.
71. Песнь о моем Сиде / Зарубежная литература средних веков. Ч.2. М., 1975.
72. Песнь о Нибелунгах / Зарубежная литература средних веков. Ч.1.
73. Песнь о Роланде / Зарубежная литература средних веков. Ч.1. М., 1974.
74. Підручники з історії літератури. Будь-які.
75. Плотін. Вибрані трактати: В 2-х томах. К., 1994.
76. Поезія вагантів. М., 1975.
77. Полікарпов В. С. Лекції з історії світової культури. Харків, 1990.
78. Попов П.С., Стяжкин Н.И. Развитие логических идей от античности до эпохи Возрождения. М., 1974.
79. Похищение быка из Куальнге (збірка ірландських саг.). М., 1985.
80. Предания и мифы средневековой Ирландии. М., 1991.
81. Прокл. Основы теологии. М., 1994.
82. Рабинович В.Л. Урок Августина: жизнь текст /Августин Аврелий. Исповедь.
83. Рассел Б. История западной философии. М., 1994.
84. Свенцицкая И. Раннее христианство: страницы истории. М., 1989.
85. Соколов В. В. Средневековая философия. М., 1979.
86. Сподарева Н.И. Традиционная культура: виды, пути развития. К.: "Магистр-S", 1997. 144 с.
87. Стеблин-Каменский М.И. Мир саги. Л., 1971.
88. Стеблин-Каменский М.И. Миф. Л., 1976.
89. Столяров А.А. Аврелий Августин. Жизнь, учение и его судьбы /Аврелий Августин. Исповедь. М., 1991.
90. Теорія та історія світової та вітчизняної культури: Курс лекцій /за ред. А.К.Бичко.-К., 1993.
91. Удальцова З. В. Византийская культура. М., 1988.
92. Уколова В.У. "Последний римлянин" Боэций. М. 1989.
93. Фейербах Л. История философии: в 3-х томах. М., 1984.
94. Философский энциклопедический словарь. М., 1989.
95. Філософія: Курс лекцій / за ред. Бичко І.В., друге видання. К., 1994.
96. Філософський словник. К., 1986.
97. Чанышев А. Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. М., 1991.
98. Шаповалова М.С., Рубанова Г., Моторний В. Історія зарубіжної літератури: середні віки та Відродження. Львів, 1993.
99. Юхвидин П.А. Мировая художественная культура. От истоков до XVII века. О лекциях, беседах, рассказах. М.: Новая школа, 1996. 288 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Порядок оцінювання: конкурсний бал вступника оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Вступне випробування проводиться у письмовій формі за тестовими технологіями. У ході вступного випробування вступник розв'язує 20 завдань.

1 рівень (високий): 200–180 балів виставляється вступникам, які в повному обсязі виконали завдання (тестові завдання), продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; адекватно оперують ними при розв'язанні завдань; виявили творчу самостійність, здатність аналізувати факти, які стосуються наукових проблем. Усі завдання (тестові завдання) розв'язані (виконані) правильно, без помилок.

2 рівень (середній): 179–160 балів виставляється за умови достатньо повного виконання завдань (тестових завдань). Розв'язання завдань має бути правильним, логічно обґрунтованим, демонструвати творчо-пізнавальні уміння та знання теоретичного матеріалу. Разом з тим, у роботі може бути допущено декілька несуттєвих помилок.

3 рівень (достатній): 159–140 балів виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

4 рівень (низький): 139–100 балів виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Олег ДИКИЙ